

Peti deo

DOKUMENTI NEMAČKOG RAJHA

BR. 1

PONUĐA DRAŽE MIHAILOVIĆA NEMCIMA ZA SARADNJU

Tajni prilog 88

IH
IC

30.10.41.

Predmet: Četnički odredi jugoslovenske vojske pod komandom pukovnika Draže Mihailovića stavljaju se na raspolaganje za borbu protiv komunista u saradnji sa nemačkim Vermahtom.

Na dan 28. 10. u 16 časova pojavio se u mom privatnom stanu na Dedinju moj još od ranije lični poznanik srpski kapetan Nenad Mitrović zajedno sa srpskim generalštabnim pukovnikom Branislavom Pantićem.

Pukovnik Pantić je izjavio daje od strane pukovnika Draže Mihailovića ovlašćen da stupi u vezu sa predsednikom vlade generalom Nedićem, kao i sa nadležnim instancama u nemačkom Vermahtu, kako bi se četnički odredi jugoslovenske vojske, koji se nalaze pod komandom Draže Mihailovića stavili na raspolaganje u cilju suzbijanja komunizma u Srbiji. Izjava je punovažna. Pukovnik Pantić daje kao garanciju svoju oficirsku čast.

General Nedić je u to upućen na osnovu ličnih razgovora koje je s njim vodio pukovnik Pantić ujutro 28. 10; on odobrava taj korak i želi da se što pre pristupi njegovom sprovođenju i aktiviranju. Ja sam izjavio pukovniku Pantiću da nemam nikakvog punomoćca da vodim ovakve razgovore, ali da ću ovo obaveštenje preneti nadležnim komandama kod opunomoćenog generala.

^ Pukovnik Pantić je po nalogu Draže Mihailovića izjavio da Draža Mihailović jamci i daje pune garancije da će srpski prostor istočno i zapadno od Morave definitivno očistiti od komunističkih bandi. Zatim, da se on ne povodi nikakvim političkim ciljem i da priznaje činjenicu daje zemlja pobedena i da Nemci poseduju prava okupatora. Draža Mihailović očekuje da će od trenutka kada on izda odgovarajuće zapovesti svojim odredima biti obustavljene kaznene akcije protiv srpskog stanovništva i masovna streljanja na Područjima na kojima se nalaze njegovi četnički odredi. Opšti cilj je da se uspostavi stanje i mir i red kakvi su u okupiranoj Srbiji bili pre 28. 6. 41.

Na moju upadicu da Draža Mihailović po našim informacijama prima direktive iz Londona, pukovnik Pantić je izjavio da to nije tačno.

Na moje pitanje ne želi li možda Draža Mihailović da dobije u vremenu kako bi Ua kraju izbacio Nemce iz zemlje, pukovnik Pantić izjavio je da su i Draža Mihailović, a i ja sam, kao vojnici, isuviše dobro upoznati sa vojnom snagom Nemačke da bi se Upušćali u takve dečje iluzije. Politički revolucionarni akcent i političku notu su u narod

uneli komunistički partizani.

Razgovor na dan 29. 10. u 15 časova u mom stanu na osnovu telefonskog poziva
Prisutni: pukovnik Pantić i kapetan Mitrović. Najpre sam skrenuo gospodi pažnju da
sadržina onog što ću im reći po nalogu opunomoćenog komandanta generala mora u pot-
punosti ostati tajna, a to obavezuje i nemačke oficire koji prisustvuju razgovoru.

Posle toga obelodanio sam im odgovor opunomoćenog komandanta generala:

"Mi želimo da pukovnik Draža Mihailović u cilju daljih razgovora dođe u
Beograd i garantujemo sigurnost njegovoj ličnosti i životu pri dolasku i odlasku bez obzi-
ra na ishod razgovora".

Dalje sam izjavio da sam zadužen za sprovođenje ovog zadatka.

Videlo se da bi prisutni više voleli ako bi neki opunomoćenik generala došao na
razgovore na neko neutralno mesto.

Gospoda su ipak uvidela da opunomoćeni komandant general ima pravo da zahte-
va ovu formu i da se tu ništa ne da izmeniti, pa su izrazili spremnost da sami preuzmu
zadatak pre svega s obzirom na to da se spreči dalje uništavanje srpskog stanovništva i
ekonomskih osnova egzistencije srpskog naroda. Posle toga se razgovaralo o tehničkim
mogućnostima sprovođenja ovog plana i obojici gospodina izdate su odgovarajuće legit-
imacije kako bi ih nadležni komandiri jedinica nemačkog Vermahta propustili na putu do
Draže Mihailovića i nazad.

Dao sam gospodi časnu reč da lično uzimam odgovornost za sigurnost i život
pukovnika Draže Mihailovića od trenutka kada ga lično preuzmem da pratim od
Lajkovca do Beograda i nazad. Sem toga, postaraću se za odgovarajuće mere i kod trans-
portne komandanture. Očekujem gospodu u ponedeljak, 3. 11. do podne između 15-16
časova u Lajkovcu.

Na dan 30. 10. u 9 časova pojavio se kod mene kapetan Mitrović i zamolio me u
ime pukovnika Pantića da se izdejstvuje dobijanje jedne pismene potvrde. Garantovao mi
je svojom glavom da sa ovom pismenom potvrdom neće biti nikakvih zloupotreba i da
će ona po uspostavljanju veze ponovo biti predata u naše ruke. Naglašavao je poznate
činjenice da Draža Mihailović ima danas daleko najveći ugled u celokupnom srpskom
narodu i daje general Nedić u razgovoru od 29. 10. sam izražavao žaljenje što svojevremeno,
kada je preuzeo vladu, nije stupio u dodir sa Dražom Mihailovićem. Dalje je pri-
vatno saopštio da je Košta Pećanac potčinjen Draži Mihailoviću i da je on svoju akciju
prekinuo na sopstvenu ruku. Na molbu kapetana Mitrovića obećao sam da ću se kod
nadležne komande postarati za jednu pismenu potvrdu koja mi je u konceptu bila preda-
ta na srpskom jeziku.

Mati [Jozef]

Dokument u Nacionalnom arhivu u Vašingtonu - NAV - N - T - 314, rolna 1457, snimak (s.) 1110-
1112, kopija dokumenta u Arhivu VII, objavljen u Zborniku XIV, 1, str. 857-859

BR. 2

NEMAČKI POZIV DRAŽI MIHAILOVIĆU ZA SASTANAK I PREGOVORE O SARADNJI

Kopija

Beograd, 30. oktobra 1941.

Generlabštabnom pukovniku
gospodinu Dragoljubu Mihajloviću

U vezi usmenih pregovora Vaših poverenika sa mojim predstavnikom od 28. i 29-
10. 41. bilo bi poželjno da Vi dođete u moj štab u Beogradu. Bez Vašeg ličnog prisustva
bespredmetni su svi dalji pregovori.

Ovim aktom ja Vam istovremeno svojom vojničkom čašću jamčim za Vašu ličnu sigurnost i pri dolasku i pri povratku - bez obzira na rezultat koji bi ovim pregovorima bio postignut.

S druge strane, Vi jamčite meni Vašom vojničkom čašću i ličnom odgovornošću da će ovaj dokument ostati u najstrožijoj tajnosti sve dok pregovori ne budu privedeni kraju.

U slučaju bezuspešnih pregovora ovaj dokument mora biti vraćen.

Sef generalštaba
po ovlašćenju
[nečitak paraf]
potpukovnik

Arhiv VII, NAV - N - T - 314, r. 1457, s. 1240,
Zbornik XIV, 1, str. 860

BR. 3

DRAŽA MIHAILOVIĆ TRAŽI ORUŽJE OD NEMACA

342. peš. divizija
Od. Ic

Div. k-dno mesto, 1. 11. 41.

Pre vod

izjave generalštabnog pukovnika Drag. Mihailovića, bez. datuma, koju je Božo Matić, Valjevo (org. rukovodilac) u originalu predao 342. peš. diviziji Ic, 1. 11. 41. u 18.00 časova.

1) Na kolubarskom frontu nema komunista. Ukoliko ih je bilo oni su postali bezopasni.

2) Organizacija četnika je u stanju da održava red na području zapadne Srbije.

3) Komunistička opasnost će prestati od momenta kada se četničkoj organizaciji pruži mogućnost da neometano radi. Broj nacionalista je tako veliki da komunista ima samo 5%. Uz pomoć svoje brojne nadmoćnosti nacionalni element pod komandom četnika može rešiti komunistička pitanja bez obostrane borbe.

Uslov je: dovoljno naoružanje, koje nedostaje.

4) Ulazak u pojedine gradove je bio neophodan da se ne bi komunističke jedinice predstavljale kao oslobodioci i da ne bi povukle za sobom narodne mase. To se moralo događati i radi toga da bi se sprečili komunisti da vrše teror nad stanovništvom.

5) Četnička akcija nije usmerena protiv nemačkih jedinica, ukoliko one ne napadaju četnike i narod.

6) Naš narod voli slobodu i radovao bi se kada se na njegovoj teritoriji ne bi nalazile nemačke jedinice. To odgovara četničkom načinu vođenja rata, bez obzira na ²rtve koje donosi. Oblast zapadne Srbije nema nikakav vojni značaj za nemačke jedinice, ' trebalo bi da bude slobodna zona, u kojoj četnici održavaju red, pod uslovom da ih se u ^{o m e} ne sprečava i da su dovoljno naoružani.

Tačnost prepisa
overava:
[Potpis nečitak]
ka Petan

pot. generalštabni pukovnik
Drag. Mihailović

Arhiv VII, NAV-N-T-314, r. 530, s. 1348, Zbornik XIV, 1, str. 861.

Ubersetzung

einer Erklärung des Generalstabesoberst Drag. Mihailovic
ohne Datum, im Original übergeben durch Boris Tadic
Walyvo (Kriegsbericht) Nr. 17. 10. 1943, No. 17. 10. 1943
19. 10. 1943

- 1) In der Kolubarew-Tromm gibt es keine Kommunisten.
Sobald es wollen, kann man sie überall leicht bemerken.
- 2) Die Organisation der Detalje ist in der Lage, in jedem
Festwerden die Ordnungsaufrechter zu erhalten.
- 3) Die kommunistische Gefahr wird von dem Zeitpunkt an
nicht mehr bestehen, an dem dem Detalje-Organisation
die Möglichkeit gegeben wird, angetrieben zu arbeiten.
Die Zahl der Nationalisten ist so gross, dass die
Kommunisten nur S. V. H. erreichen. Mit Hilfe meiner
unabhängigen Überlegenheit kann das nationale Element
unter Führung der Detalje die kommunistische Frage
Ganz gegenwärtig lösen.
- 4) Der Zirkel in e. keine Städte war notwendig, damit die
kommunistische Partei nicht bedroht dargestellt und
die Volkswesen nach sich ziehen. Dies müsste auch ge-
wagt gesehen, damit die kommunisten in der Ausübung
des Terrors über die Unabhängigkeit verändert werden.
- 5) Die Detalje-Aktion ist nicht gegen die deutschen Kroje-
gerichtet, wenn diese die Detalje sowohl als auch den
Volk nicht gefährden.
- 6) Unser Volk trägt die Verantwortung dafür, dass nicht
keine deutschen Truppen und keine Waffen befahren.
Der Vorschlag ist die Durchführung nach Möglichkeit im
Sachliche auch die eigene Opfer. Das Land wird durch
keinerlei militärische Bedeutung für die deutschen
Truppen und militärische Bedeutung sein. Die
Vorschlag die Detalje-Aktion abhalten. Die
der Todesschmerz, dass es in dieser Zeit keine
die perigoni bewilligt wird.

17. Generalstabesoberst
Drag. Mihailovic

Für die Richtigkeit
der Angaben

BR. 4

PISMO DRAŽE MIHAILOVIĆA NEMCIMA

prevod

Vojnim komandantima Srbije u Beogradu

Primio sam vaše pismo uz (usmeni) izveštaj moga pregovarača. Pošto iz toga proizilazi da su bez mog ličnog prisustva isključeni svi dalji razgovori, odgovaram da sam u interesu dobrobiti moga naroda spreman da se odazovem vašem pozivu i lično dođem u Beograd.

S obzirom na stvarnu situaciju u zemlji, koju već nekoliko dana karakterišu borbe većih razmera koje moje jedinice vode protiv komunističkih elemenata i koje se verovatno pretvaraju u opšti sukob, u ovom momentu je neophodno da ostanem na svom mestu dok se situacija ne raščisti.

Ove borbe se vode u rejonu Užice - Požega - Kosjerić i Ivanjica.

U vezi s napred izloženim neophodno je da vaše jedinice ne preduzimaju nikakve akcije na tom terenu.

Tačan dan mog dolaska u Beograd javiću preko mog pregovarača.

3. novembar 1941.

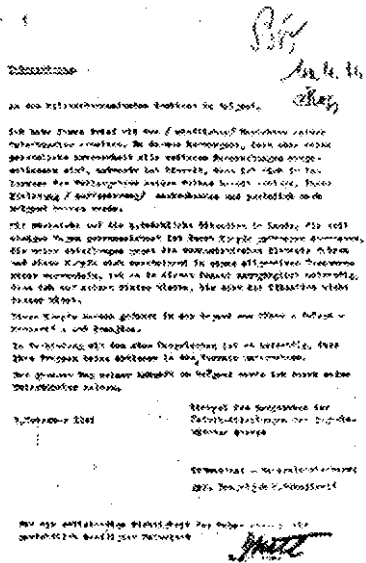
Pečat Gorskog štaba
četničkih odreda ju-
goslovenske vojske

Komandant - generalštabni pukovnik
pot. Dragoljub M. Mihailović

Za tačnost prevoda, kao zakleti sudski tumač

Mati
kapetan

Arhiv VII, NAV-N-T-314, r. 1457, s. 1338, Zbornik XIV, 1, str. 862.

Fotokopija
dokumenta br. 4

BR. 10

PREDLOG HAROLDA TURNERA POVODOM
MIHAILOVIĆEVE PONUDE ZA SARADNJU

Beograd, 6. // . 794;

Prepis

Opunom. k-t korpusa u Srbiji
- Upravni štab -
Br. 4675/41-11

OPUNOM. K-TU KORPUSA U SRBIJI

Beograd

U vezi sa mojim dopisom o pukovniku Mihailoviću od 3. 11. 41. br. 4675/41 izveštavam vas o sledećem:

I centrala Abvera izvestila je 2. 11. 41.:

- 1.) Srpski predsednik vlade Nedić ponovo pregovara sa pukovnikom Dražom Mihailovićem preko rtanjskog vojvode. Ovaj je poslednji put bio kod Mihailovića 4. 11, kada mu je dao iznos od 500 000 dinara i preneo časno obećanje generala Nedića da će se angažovati kod nemačkih vlasti da Mihailović ne bude zarobljen ili kažnjen.
- 2.) Dalje pregovore sa Mihailovićem je vodio pukovnik Popović koji mu je 1.10. predao 500 000 dinara.
- 3.) Pukovnik Popović je 26. 10. bio poslednji put kod Mihailovića i predao mu još 2,500.000 dinara. Vratio se 30. 10. 41. sa Mihailovićevom izjavom daje ovaj spreman da se sa Nedićevim jedinicama bori protiv komunista pod uslovom da mu Nedić da obećanje da nemačke oružane snage neće preduzimati akciju protiv Mihailovića.

U sredu 5. 11. 41. najavio mi se veoma rano predsednik vlade Nedić po hitnoj stvari. Pojavio se u 10.15 časova kod mene i izjavio da mora sa mnom hitno razgovarati u vezi sa pukovnikom Mihailovićem. Pošto sam mu otvoreno izneo tvrdnje centrale Abvera on me je u zvaničnoj formi obavestio o toku svih pregovora koji su preko posrednika vođeni sa pukovnikom Mihailovićem:

a) Otprilike 3 dana posle stupanja na dužnost predsednika vlade pojavio se kod njega pukovnik Aleksandar Mišić sa još 2 oficira po nalogu Mihailovića i izjavio da bi ovaj želeo da se sa predsednikom Nedićem bori protiv komunista, te moli naoružanje i opremu za 2000 ljudi, a posebno obuću. Nedić je izjavio pukovniku Mišiću da mu ne može nabaviti cipele i predložio upotrebu opanaka. Između ostalog ostavio je Mihailoviću da očisti oblast zapadno od Morave.

Ovde treba naglasiti daje Nedić ove pregovore vodio uz moje odobrenje, postoje u to vreme postojala nada da bi Nedić raspolagao velikim delom oficira koji se nalaze ne samo u Beogradu nego i u šumama.

10. septembra vratio se Mišić sa izjavom da je Mihailović saglasan sa tim zadatkom posle čega mu je Nedić uputio 200 000 dinara. U međuvremenu je

ustanovljeno da se Mihailovićevi odredi pod komandom pukovnika Misite kod Loznice i kapetana Račića kod Bogatića bore zajedno sa komunistima. Zatim je poznato daje on 28. septembra zaključio sa komunistima pismeni sporazum o zajedničkom cilju, naime isterivanju nemačkih oružanih snaga iz Srbije, odnosno sa Balkana. Pismeni dokazi o saradnji pronađeni su u Kraljevu, Rudniku i Gornjem Milanovcu. Kada je tamo žena jednog višeg činovnika tražila od Mihailovića objavu za Beograd morala je prethodno da dobije takvu legitimaciju od komunističkog funkcionera a zatim da je overi Mihailović.

General-pukovnik Nedić je zvanično izjavio da izuzev slučaja Mišić nije više nikada posredno ili neposredno pregovarao sa Mihailovićem niti mu slao novac, pukovnika popovića uopšte ne poznaje.

b) U sredu, 29. 10. 41. pojavio se kod Nedića pukovnik Pantić koji je boravio u Beogradu i po nalogu Mihailovića ponovio predlog o zajedničkoj borbi protiv komunista. Rekao mu je da Mihailović zahteva od Nedića 5.000 pušaka, 500 puškomitraljeza i 100 mitraljeza. Kada je Nedić bez okolišanja odbio taj zahtev kao glup i preteran, Pantić je upozorio Nedića da će se istog dana voditi pregovori preko posrednika sa opunom. k-tom korpusa i da je Mihailoviću za pregovore obećana pratnja do Beograda.

U četvrtak 30. 10. 41. Nedić mi je to odmah saopštio. Pošto sam se prilikom ručka kod komandanta Srbije 30. 10. raspitao kod gospodina generala izneo sam još jedanput svoje mišljenje o predmetu Mihailović pismeno 3. 11.41, pošto sam ispitao razne okolnosti u vezi s tim.

U utorak, 4. novembra, kod Nedića se ponovo pojavio pukovnik Pantić i saopštio mu da će pukovnik Mihailović, u četvrtak, 13. novembra, stići u Slovac kod Lazarevca, a odatle će krenuti noću vozom za Beograd radi razgovora sa opunomoćenim k-tom korpusa. Pantić je ovoga puta zahtevao od Nedića 50 oficira za osiguranje Mihailovića, kao i oružje i municiju, a zatim mu je poverljivo saopštio daje njegov - Nedićev - govor u nedelju, 2. 11.41, ostavio veliki utisak na oficire koji se nalaze kod Mihailovića. Mihailović se oseća kao da su ga opkolile nemačke jedinice kod Čačka, u Valjevu, Kragujevcu i Krupnju.

Nedić je ponovo odbio pregovore sa Mihailovićem, *ali me je zamolio da mu objasnim kakvu igru Nemci igraju sa Mihailovićem*. Uveravao sam generalpukovnika Nedića da može biti siguran da opunom. k-t korpusa neće preduzimati nikakve akcije koje bi povredile ličnost ili politiku predsednika vlade Nedića.

Na njegovo pitanje da li treba i može lično referisati opunomoćenom k-tu korpusa odgovorio sam potvrdno. Njegovo mišljenje o Mihailovićev oj situaciji je sledeće: Mihailović se nalazi neposredno pred uništenjem, pitanje je samo vremena. Sam Mihailović oseća da sve više slabi i želi da dobije u vremenu da bi se spasao, naročito preko zime. On je potpuno nepouzdana ličnost i zato Nedić smatra da nema svrhe pregovarati.

II - U pogledu mog mišljenja o pitanju Mihailović pozvao bih se, što se tiče gospodina generala, na moj izveštaj koji sam podneo 3. 11.

Ako bi došlo do sastanka između Mihailovića i opunomoćenika gospodina generala radi uzimanja izjave, kao što sam već izneo Ic, potpukovniku Kogardu, moraju se imati u vidu sledeće pretpostavke:

1) U slučaju da pregovori propadnu, mora se odmah dati prilika Nediću da istupi pred javnost sa objašnjenjem da je izdajnik Mihailović zbog svoje slabosti pokušao da paktira sa nemačkim oružanim snagama i da je naišao na odlučno odbijanje.

2) U slučaju da Mihailović izjavi da će položiti oružje iako se njemu i njegovim pristalicama obeća da neće biti kažnjeni mora se pri tom obezbediti da to ne utiče na već započetu akciju čišćenja koja mora dovesti do konačnog oslobođenja područja Srbije. Pravi rukovodioci zavere moraju biti uništeni. Izjava o nekažnjavanju Mihailovićevih pristalica ne sme se odnositi i na Komunističku stranu.

Na kraju još jedanput dajem sažeto moje mišljenje:

Bivši generalštabni pukovnik Draža Mihailović je odmetnik i on je lice van zakona. Njega i njegove pristalice treba tući i uništavati gde god ih se nađe. Takođe treba odbiti i pregovore koji se vode u formi uzimanja izjave.

Turner

Arhiv VII, NAV-N-T.75, r. 69, s. 1007-1009,
Zbornik XIV, 1, str. 867-870

BR. 6

OBEĆANJA DRAŽE MIHAILOVIĆA DATA NEMCIMA NA SASTANKU U SELU DIVCI

Poverljivo

Za odelj. I c br. 1514 41 pov.
Beograd, 12. 11. 1941.

ZAPISNIK

sa sastanka sa srpskim generalštabnim pukovnikom Dražom Mihailovićem 11. novembra 1941.

Sastanak je održan u gostionici preko puta stanice Divci, a počeo je u 19,15 i završio se u 20,35 časova.

Prisutni su sa nemačke strane:

Potpukovnik Kogard [Rudolf]
Vojni upravni savetnik dr Kisel [Georg]
Kapetan Mati
SS-oberstrumfirer Vinike
Standartenfirer Matern

Prisutni sa srpske strane:

Pukovnik Draža Mihailović
Major Aleksandar Mišić, obojica u uniformi
Pukovnik Pantić
Kapetan Mitrović, obojica u civilu.

Skraćenice u tekstu:

p.pukovnik Kogard = K.

pukovnik Draža Mihailović = D. M.

major Aleks. Mišić = A.M.

pukovnik Pantić = P.

Potpuk. Kogard pročitao je sledeću izjavu:

"Gospodine pukovniče! Od strane Glavne komande u Srbiji imam nalog da izjavim:

Pre 2 nedelje poručili ste nam preko Vaših poverenika u Beogradu da je Vaša namera "da nećete više dozvoliti da se srpska krv beskorisno proliva i srpska imovina dalje uništava". Istovremeno ste ponudili da se zajedno sa nemačkim Vermahtom i organima Nedićeve vlade borite protiv komunizma. Ponuda je od strane Glavne komande ipak odbijena, jer:

1) nemački Vermaht će sam u najkraćem vremenu okončati sa komunizmom i

2) glavni komandant ne može imati poverenja prema Vama kao savezniku.

Nedićeve vlada, polazeći od pravilnog sagledavanja stanja u Srbiji, od početka se stavila u borbu protiv komunizma. General Nedić je težio da za ovu borbu pridobije sve raspoložive borce u srpskom području, ali mu to, uprkos mnogim nastojanjima, kod Vas, gospodine pukovniče, nije pošlo za rukom. Vi ste se stavili na stranu onih koji žele da Nemce proteraju iz zemlje i koji su već krajem septembra sklopili sa komunistima čvrst borbeni savez. Borbu ste vodili sa onim oficirima, podoficirima i vojnicima koji su se svojevremeno sakrili u šumama i zaseocima i koji nisu na odgovarajući način odvedeni u ropstvo od strane nemačkog Vermahta.

0 Vašim borbenim metodama mora se, na žalost, istaći da se Vaši ljudi često služe lukavstvima da bi ostvarili uspehe protiv mirnih nemačkih trupa. Pritom ukazujem na zarobljavanje nemačkih vojnika kod Krupnja, Loznice i Gor. Milanovca. Vaši četnici naneli su na taj način štetu nemačkom Vermahtu, primenjujući sredstva koja nisu u upotrebi regulisanih trupa.

I ako se Vi sada, posle svega navedenog, proglašavate saveznicima nemačkog Vermahta, onda se to ne može smatrati kao stvarno uverenje.

Nemački Vermaht je počeo sa uništavanjem svih "ustanika" i u tom postigao dobre uspehe. Vama je, takođe, poznato da su u pokretu prvoklasne frontovske divizije i tenkovski odredi. Vaš položaj, gospodine pukovniče, pogoršava se iz dana u dan, dok se naš položaj stalno poboljšava. Kao generalštabni oficir Vi svakako ocenjujete ispravno položaj i znate da će se zima i nastavak nemačkih operacija rdavo završiti po Vaše borbene grupe.

Nemački Vermaht ne može da se optereti takvim saveznicima koji mu se privremeno priključuju iz razloga oportuniteta. Sem toga, stav Vaših vođa i boraca ne može se tako brzo promeniti kao što je to potrebno.

Da je Vaša ponuda došla iz stvarnog uverenja, gospodine pukovniče, to bi se moralo osetiti u vođenju borbi u poslednje vreme. Ali, to nije bio slučaj, jer vi ste dopustili da Kraljevo bude 1. novembra napadnuto tenkovima, iako ste 28. oktobra uputili ponudu nemačkom Vermahtu.

Vi ste, gospodine pukovniče, imali više prilika da se priključite elementima reda u interesu srpskog naroda, pa ipak ih niste iskoristili. Košta Pećanac je pravovremeno krenuo ispravnim putem.

U odnosu na Vašu nameru da poštediti srpsku krv i imovinu ovlašćen sam da Vam označim jedini put, a to je :

"Obustavljanje borbe i безусловna predaja".

U to spada: Predaja svog oružja kao i celokupne municije i opreme. Oslobođenje nemačkih zarobljenika koji su uhvaćeni od strane Vaših grupa ili se nalaze na Vašem području. Poznato Vam je, gospodine pukovniče, nastavljanje borbi na Vas stavlja krivicu za dalje prolivanje krvi. To utoliko više što za svakog mrtvog Nemca stotinu, a za

svakog ranjenog Nemca 50 Srba odgovara svojim životom. Vaši ljudi takođe znaju za nemački Vermaht mora da primenjuje mere odmazde u prvoj liniji na porodicama boraca koji se nalaze u šumama.

Vama, gospodine pukovniče, neće biti lako da donesete odluku o kapitulaciji Glavna komanda u Srbiji ne vidi ni posle zrelog razmišljanja nikakav drugi izlaz iz situacije. Ne bi ni sa nemačkog ni sa srpskog stanovništva bilo održivo da Vaše borbene grupe u pogodnom trenutku ponovo počnu sa ilegalnom borbom. A to je izgleda i namera Vaših predpostavljenih, onih koji vuku konce iz Londona.

Ukoliko Vi, gospodine pukovniče, ne prihvatite uslove koje sam naveo, borba protiv Vaših četnika nastaviće se u istoj formi kao što je protiv komunističkih bandi već počela. Možete biti uvereni da će Srbija po drugi put, ali ovog puta od Vaše strane, biti nepotrebno gurnuta u nesreću, da će njoj posle najnovije ofanzive nemačkog **Vermahta** za najkraće vreme biti zavedeni mir, red i rad".

Pukovnik Draža Mihailović je odgovorio: (Priloženo stenogramu):

"Nisam predstavnik ni Londona ni bilo koje druge zemlje. Ne interesuju me zato ni Vaše dosadašnje ni Vaše buduće namere. Ali, u Srbiji su u toku mere na osnovu kojih se neće prolivati krv onih koji nisu krivi. Komunisti će i dalje izazivati prepade da bi ubijali nevine. Nedić se nije mogao probiti, jer se nije moglo delovati na otvoreni način. Srpski narod voli slobodu, bez obzira na to što je slobodu izgubio, on se nada da će je ponovo steći. Nedićeva vlada je potpuno otvoreno istupila i stavila se na stranu okupatora, i to je bila njena greška. Nije moja namera da ratujem protiv okupatora, jer kao generalštabni oficir poznajem snage obeju strana. Nisam komunist, niti radim za njih. Ali, ja sam pokušao da ublažim i sprečim njihov teror. Sami Nemci su predali Užice, a time je počela trka između mene i komunist. Pošto su Nemci povukli svoj slabi garnizon, komunisti su napali Gornji Milanovac, pa sam stoga i ja morao to da učinim. Oni su krenuli na Čačak, pa sam morao i ja. Pošli su na Kraljevo, morao sam i ja.

Napad na Krupanj nije moje delo, već je to delo otpadnika poručnika [Ratka] Martinovića. Ali moji ljudi su krenuli na Loznicu zato daje komunisti ne zauzmu. Napad na Sabac je delo neposlušnih elemenata. Tamo sam naredio povlačenje, jer je besmisleno napadati Sabac, ako se ne može zauzeti leva obala. Nikad nisam sklapao ozbiljne sporazume sa komunistima, jer oni se ne brinu za narod. Njih vode stranci, oni koji nisu Srbi: Bugarin Janković, Jevrejin Lindemajer, Mađar Borota, dva Muslimana čija mi imena nisu poznata, pripadnik ustaša major Boganić. To je sve što znam o komunističkom vodstvu. Oni hoće da pogine što više Srba kako bi doznije imali uspeha. Moja jedina namera je da sprečim teror koji je isto toliko užasan kao i nemački. Narod je trenutno izložen dvema terorističkim akcijama, a nevin je! Teroristički akti komuniste se sprovode izazivanjem incidenata, kako bi bili streljani oni koje su Nemci pohapsili.

Kao vojnik ne stidim se što sam nacionalista. U tom svojstvu želim jedino da služim narodu. Pritom nisam se stavio na stranu onih koji žele da isteraju Nemce. Ali, neću da dozvolim, uzimajući u obzir slabe nemačke snage koje su u zemlji, da Srbija postane komunistička. Vodila se borba sa pojedinim oficirima i podoficirima, ali to je ipak bio samo manji broj. Naša dužnost je kao vojnika da se ne predamo dogod možemo izdržati. Stoga nam se ne može prebaciti zašto se ne predajemo. Nikad nisam pomišljao na to da se u vezi s tim služim lukavstvima.

Zahtevam da mi se omogući da nastavim borbu protiv komunizma koja je počela 31. oktobra. Mi znamo kako se vodi borba u šumi, naročito protiv elemenata koji žele da se sakriju.

Neophodno je imati municiju! Računajući s tim došao sam ovamo.

Komunizam u zemlji predstavlja opasnost za srpski narod i za nemački Vermaht koji ima drugi zadatak nego da ga ovde suzbija.

Nadao sam se da ću još ove noći dobiti jednu ograničenu količinu municije i mislio sam da će na prvom mestu ovo pitanje biti razmatrano!

Nije mi poznato da su se moji četnici služili nedozvoljenim sredstvima. Borba protiv okupatora bila je nužno zlo kako narodne mase ne bi prešle na stranu komuniste.

Meni je kao vojniku situacija više nego jasna. Nikad se ne bi upuštao u prepade da nije došlo do komunističkih prepada i da Nemci nisu predavali gradove i sela. Komunisti raspolažu jednom fabrikom municije u Užicu i poseduju skladište municije. Molim da mi se još noćas u interesu srpskog naroda, kao i u nemačkom interesu, ako je moguće, isporuči municija.

U tom slučaju ne bi došlo više ni do kakvih prepada na nemačke trupe. U suprotnom slučaju, to jest, ako se municija ne isporuči, komunisti bi ponovo zavlitali područjem i uspostavili vezu sa Crnom Gorom i Sandžakom. Oni nasilno mobilišu ljude, uz primenu terora i sa pištoljem u ruci teraju ih u napad. U redovima komunsita nema naročito mnogo ubedenih ideologa. U selima broj njihovih pristalica iznosi jedva 1%, u gradovima nešto više. Moja potajna zamisao bila je da srpski narod, koji je prožet nacionalnom svešću, zaštitim od komunizma. Stoga sam morao da pokušam da budem toliko snažan da mogu da zaštitim nacionalne elemente i da time izbegnem nepotrebne žrtve na svim stranama. Za napad od 1. novembra kod Kraljeva nisam ja odgovoran, jer sam upravo naredio da se moje trupe povuku i da se sakupe radi borbe protiv komunizma. Ali, oko Kraljeva ima još danas grupa partizana.

Sa Kostom Pećancem nisam se mogao složiti, jer je bio sklopljen jedan otvoreni sporazum koji narod ne bi mogao da prihvati. Košta Pećanac je izgubio svaki ugled u narodu. Da sam sledio njegov primer, ostao bih takođe bez ugleda i uticaja. Ne znam da li ćete Vi kao stranac razumeti moju izjavu, ali pomislite može li čovek da stupi otvoreno na stranu okupatora, a želi otvoreno da se bori protiv onih koji su preuzeli primamljivo ime "boraca za slobodu". Košta Pećanac je dobio oznaku izdajnika. Može se samo potajno delovati na nacionalnoj osnovi da se nacionalna stvar ne bi kompromitovala.

Pretpostavljam da bi se posle ove izjave meni moglo ukazati više poverenja kad je reč o mojoj ispravnosti i mojim namerama, kao i da bi mi se mogla pružiti pomoć. Molim da se položaj shvati onako kako je to korisno za obe strane.

Molim još jednom da mi se još noćas isporuči određena količina municije!

Samo po sebi je razumljivo da sve ovo sa obe strane treba da se zadrži u najvećoj tajnosti. Molio bih, ako je moguće, da mi se još noćas da odgovor u vezi sa pomoći municijom. Sve moje snage su okupljene za borbu protiv komunizma".

K.: Prava okupatora su tačno utvđena u međunarodnom pravu. Na osnovu toga, Vaša je borba, pukovniče Mihailoviću, ilegalna. Uostalom, vi ste imali mnoge prilike za saradnju. Nemački Vermaht nije počeo sa prolivanjem krvi. To je samo po sebi proizišlo iz ilegalnog vođenja borbi. Pritom, mi smo imali dva neprijatelja: pukovnika Mihailovića i komunizam. Njihov teror izazvao je mere odmazde. Kao primer zloupotrebe poverenja navodim prepad u Gornj. Milanovcu. Tamo su nemački vojnici, pod izgovorom da su ugroženi od komunista, bili obmanuti i zarobljeni.

D.M.: Ovaj slučaj mi nije poznat, po mom naređenju nije ispaljen nijedan metak.

K.: Od glavnokomandujućeg u Srbiji ja nemam nikakav drugi nalog sem da pukovnika Mihailovića pitam da li on bezuslovno kapitulira ili ne.

D.M.: Ne vidim nikakvog razloga što mi je upućen poziv za ovaj susret ako se htelo da mi se ovo saopšti. To mi se moglo poručiti i preko posrednika.

K.: Morao bih odmah da dobijem odgovor.

D.M.: Iako sam vođa, ipak nisam sam. Ne mogu ovu odluku da donesem, a da ne čujem mišljenje svojih potčinjenih vođa.

K.: Kada mogu da računam sa odgovorom?

D.M.: Moji drugovi su u borbi protiv komunsita na vrlo širokom frontu, a ova borba je teška i skopčana sa mnogim gubicima. Odgovor za kratko vreme mogu onda da dam kada ga dobijem sa fronta.

K.: Ako odgovor ne ispadne pozitivan, borba protiv vas biće nastavljena.

D.M.: Nećemo se boriti protiv Nemaca, pa ni onda ako nam ova borba bude nametnuta.

K.: Ja sam u Čačku i sam doživeo jednu takvu borbu.

A.M.: Mi smo jedino hteli da držimo okupljene naše snage, jer smo se bojali da

će se jednog dana nemačke trupe otud evakuisati. Tada bismo svi mi dospeli pod krvavi nož komunista.

D.M.: Znam da su doline Morave i Dunava važne za Nemce. Zbog toga sam pretpostavio da predstoji sa njihove strane napuštanje pojedinih gradova i sela zapadne Srbije, i da je ovo područje za nemački Vermaht bez interesa. Stoga nisam mogao dopustiti da komunisti ovladaju ovim područjem, utoliko pre što je u Srbiji sasvim malo **ideološki** privrženih komunista.

K.: Moja izjava je okončana. Kada želite, gospodine pukovniče, da budete **vraćeni** na dogovoreno mesto?

D.M.: Odmah.

A.M.: Izjava pukovnika Draže Mihailovića, sa kojom se u potpunosti **slažem** dolazi iz najplemenitijeg srpskog srca. Molio bih da se svakoj njegovoj reči pokloni poverenje. Mi vam nećemo biti neverni. Ono što ste vi izrazili odgovara srcu svakog starog ratnika. Molim Vas da to isporučite gospodinu generalu.

K.: Nije u vojničkoj prirodi da se nepotrebno proliva krv, mi udaramo samo protiv rdavih elemenata.

A.M.: Da li se zna nešto o borbi koju mi trenutno vodimo protiv komunista?

K.: Mi nemamo potvrđenih vesti.

A.M.: Mi idemo tako daleko da Vas molimo da do nas uputite oficire za vezu da biste se, uz punu garanciju, mogli uveriti u našu borbu protiv komunista.

K.: Izvešću o tome generala. Zašto, međutim, vodite tu borbu tako kasno?

D.M.: Borba je uvek vođena, ali sa taktikom da se pridobije narod.

P.: Aktivna borba je počela tako kasno jer smo mi tačno znali da je većina naroda nastrojena rusofilski. Komunisti su prvi počeli borbu, dok je Mihailović stajao potpuno po strani i pripremao se za borbu u pravcu Bosne i Sandžaka. On je želeo da izvrši odmazdu nad ustašama koje su pobile stotine hiljada Srba. Komunisti su svoje akcije postavili na nacionalnu bazu i time su privukli na svoju stranu široke narodne mase. Narod je verovao da je počela oslobodilačka borba, a nije video da je krajnji cilj komunista bio politički a ne nacionalni. Trebalo je da prođe 3 meseca pa da narodne mase uvide kuda ih vodi komunizam i da to nije bila borba na nacionalnoj osnovi. Kada je to saznanje došlo zajedno sa kaznenim ekspedicijama većina naroda je videla da je zavedena. U velikom broju prilazili su od komunista pokretu pukovnika Mihailovića koji je bio nacionalni i koji nikada i ni u kom slučaju nije nameravao da se bori protiv nemačkih oružanih snaga.

D.M.: Veoma je teško da se u ovom momentu obustavi borba, jer bi komunisti pobili sve moje pristalice. Oko Užica, Čačka i Požege vode se borbe i sada se čisti taj kraj izuzev oko Valjeva, a u vojnom i ideološkom pogledu vodim završnu fazu borbe sa komunistima.

Postupak. Kogard je konstatovao da su suvišni dalji razgovori. Posle toga su se pozdravili jedni sa drugima.

pot. dr Kisel
vojnopravni savetnik

Arhiv VII, NAV-N-T-311, r. 1457, s. 1314-1329,
Zbornik XIV, 1, str. 871-878

Bejedin

AM. IC. N. 1511/41

Belgrad, den 12.11.1941

Niederschrift

Über das Treffen mit dem verb. Generalstabschef Irena Mihajlovic
am 11. November 1941.

Das Treffen fand statt in der dem Bahnhof Nivoi gegenüber
liegenden Gastwirtschaft, begann um 19.15 Uhr und endete um 20.35
Uhr.

Anwesende auf deutscher Seite:

- Oberstlt. K o g e r d
- Kriegsverw. Rat Dr. K i e s e l
- Hauptm. Dr. M e t t e l
- SS-Untauf. V i e n i c k e
- Sdf. M a t e r n

Anwesende auf serbischer Seite:

- Oberst Irena M i h a j l o v i c
- Major Alexander M i s i c, beide in Uniform,
- Oberst P e n t i c
- Hptm. M i t r o v i c, beide in Zivil.

Abkürzungen im Text:

- Oberstlt. K o g e r d = K.
- Oberst Irena M i h a j l o v i c = I.M.
- Major Alex. M i s i c = A.M.
- Oberst P e n t i c = P.

Oberstlt. Kogard gab durch Ablesen folgende Erklärung
ab:

" Herr Oberst ich habe vom HHohstkommando in Serbien
Auftrag zu erklären:

Wie haben uns vor 1 Woche durch Ihre Vertretungs-
mann in Belgrad mitteilen lassen, dass es Ihre Absicht ist,

BR. 14

PREGOVORI JEZDIMIRA DANGIĆA SA NEMCIMA

Izveštaj generala Badera o pregovorima sa istočnobosanskim četničkim **vođom** majorom Dangićem (5. 2. 1942). Zabeleške kapetana Matla o ovom predmetu.

Izvor: MGFA - dokumentacioni centar

_1

Predmet: Pregovori sa srpskim majorom Dangićem
Zapovedniku Vermahta Jugoistok

Za vreme pohoda na planinu Romaniju morao sam da računam sa dve neprijateljske grupe, sa Komunistima i četnicima majora Dangića. Bilo je poznato da ovaj vođa raspolaže znatnim brojem pristalica. Važio je za dobrog vođu, a njegovi ljudi sastojali su se po svemu sudeći većinom od isluženih vojnika. Nije bilo jasno hoće li D. ići zajedno sa komunistima ili ne. Pohod koji je bio sproveden pod najtežim terenskim i **vremenskim** prilikama potvrdio je staro iskustvo da neprijatelj izmiče i da se ne može uhvatiti. Sa iznenađenjem smo utvrdili da su Dangićeve ljudi bezuslovno izbegavali borbu sa nemačkim trupama i da na njih nisu pucali. Manji odredi i pojedinci, kada bi uvideli da nemaju više izlaza, predavali su se bez borbe i odlagali svoje oružje. To isto učinio je jedan odred od oko 400 ljudi. Oni su pritom objasnili da tako postupaju po naređenju majora D. jer je on njima zabranio da se bore protiv nemačkih trupa. Treba istaći da bi nam D. mogao naneti osetne gubitke da je to hteo.

...²

Načelnik štaba, generalštabni pukovnik Keviš zakazao je stoga bez naloga i na svoju odgovornost 30. januara sastanak sa majorom D. na području južno od Zvomika. U četvoročasovnom razgovoru on je utvrdio sledeće:

D. je spreman da se sa svim svojim ljudima bezuslovno stavi pod nemačku komandu, da uništi do kraja komuniste u istočnoj Bosni i da održi mir, tako da izbeglice mogu biti vraćene. On priznaje hrvatski suverenitet, iako ne definitivno, i to ukoliko se hrvatska uprava sastavi paritetno od Hrvata, Muslimana i Srba, zavisno od sastava stanovništva na određenom području. On pritom pretpostavlja uvođenje nemačke vojne uprave u zemlji. Da bi se sprečili sukobi, on predlaže da se istočna granica prema Drini ne zaposedne hrvatskim trupama, dok bi se to moglo učiniti sa hrvatskim bataljonima redovne vojske u zapadnom delu. Po njegovom mišljenju, bilo bi nemoguće da u istočnoj Bosni ostanu ustaške formacije bilo kakve vrste, kao jedinice ili na primer kao pojedini činovnici, jer bi to značilo borbu na nož.

D. je izjavio daje njemu strahovito teško da svojim ljudima i stanovništvu objasni da istočna Bosna ostaje hrvatska i da će morati da se pomire sa hrvatskim činovništvom, a delimično i sa hrvatskim garnizonima.

Na kraju razgovora je rekao da bi on kao nepokolebivi Nedićev pristalica morao da zna da li se on slaže sa takvim rešenjem i da li tome daje svoju moralnu podršku. S obzirom na to predložio je generalštabni pukovnik Keviš da bi trebalo da D. s njim i pod njegovom ličnom zaštitom odmah krene za Beograd da bi razgovarao sa N. D. se složio.

Kasno popodne 31. januara stigla su obojica (D. u pratnji svog vojvode Đokanovića, jednog od svojih najodvažnijih ljudi) u Beograd. Smestili su se kod pukovnika Keviša. U 21 čas došao je tamo na razgovor Nedić. Postignuta je načelna saglasnost oko zadatka da se u istočnoj Bosni, a time i u Srbiji, obezbedi mir, da se okonča sa masovnim ubijanjem, a takođe i oko jasnog saznanja da se sve to može postići jedino u saradnji sa nemačkim Vermahtom. D. je pritom izjavio da bi se on sa svojim

¹ Beležka o tome kome je sve dokument bio upućen.

² U daljem tekstu govori se o vojno-taktičkim pitanjima borbe protiv partizana u istočnoj Bosni, kao i o položaju brojnih izbeglica sa ove teritorije koji su se sklonili u Srbiju pred ustaškim terorom. Usled nedovoljnog broja nemačkih trupa, nemačka komanda odlučuje da za borbu protiv partizana angažuje Dangićeve četnike. U dokumentu se podvlači: "U bosanskom prostoru major Dangić je vodeća ličnost. On je preko poverljivih ljudi ponovo poručio da ne želi da se bori protiv Nemaca. Kao što je već rečeno, on je to na delu pokazao."

ljudima, čak i u slučaju jednog opšteg balkanskog ustanka i iskrcavanja Engleza, verno borio na strani Nemaca. Takođe je svestrano obrazlagao svoje uverenje da samo nemačka pobjeda može Srbiji da obezbedi mesto koje joj pripada na Balkanu, dok bi pobjeda boljševizma značila uništenje svakog, pa i srpskog naroda. Kao što je poznato, isto shvatanje zastupa Nedić.

Načelnik štaba me je 1. februara rano izvestio o rezultatima razgovora. Pridružio sam se njegovom mišljenju da s obzirom na položaj treba da se učini pokušaj smirivanja istočne Bosne, i to stavljanjem D. pod moju komandu, a da neka druga mogućnost jednostavno ne postoji. Shodno tome zamolio sam dr Kisela, koji zamenjuje obolelog državnog sekretara dr Turnera, kao i poslanika Benderà za jedan razgovor sa D., pošto sam prethodno s njim i u prisustvu načelnika štaba iscrpno razgovarao o njegovim mogućim zadacima.

U tom razgovoru potvrdio je D. sve stoje prethodno izneo načelniku štaba.

Iste večeri još jednom su u kraćem razgovoru između mene, načelnika štaba, Nedića i D. razmotrene teškoće.

Nemački general u Zagrebu je zamoljen da u ponedjeljak 2. II dođe u Beograd sa opunomoćenim predstavnikom hrvatske vlade budući da ne izgleda realan sporazum sa D. bez saglasnosti hrvatske vlade. U toku prepodneva 2. II stigli su u Beograd: nemački general u Zagrebu, nemački poslanik u Zagrebu, državni sekretar Vrančić i šef operativnog odeljenja hrvatskog generalštaba generalštabni pukovnik Dragojlov.

Najpre je vođen razgovor sa nemačkim generalom i nemačkim poslanikom. Nemački general bio je mišljenja da su planirane mere ispravne, budući da ni on ne vidi nikakvu drugu mogućnost da se obezbedi mir u Bosni. Nemački poslanik se u načelu pridružio ovom mišljenju, ali je imao i ozbiljne primedbe u pogledu toga mogu li se hrvatskoj vladi nametnuti tako dalekosežna ograničenja u vršenju okupacionih prava i izgradnji aparata u korist ustanika. Stoga je podneo kompromisni predlog po kome bi se hrvatska vlada odrekla držanja garnizona u istočnoj trećini Bosne. S izvesnim manjim ograničenjem predloženi prostor odgovarao je željama D. Poslanik je izrazio uverenje da bi i pitanje uprave u ovom prostoru moglo da se reši u formi jedne vojne uprave uz uključivanje hrvatskih činovnika. Ipak, on sumnja hoće li hrvatska vlada prihvatiti ovaj predlog.

Popodne 2. II bila su ova pitanja razmatrana u prisustvu predstavnika hrvatske vlade.

Nije nam, dakle, pošlo za rukom da hrvatske predstavnike uverimo da bi mali ustupak uz očuvanje hrvatskog suvereniteta pod mojom komandom bio bolji za zemlju i za prestiž hrvatske države od jednog uspelog ustanka koji bi mogao da zahvati velike delove zemlje i da košta života stotine hiljada ljudi.

S obzirom na to izgledalo mi je bespredmetno da nastavim pregovore sa D. Naložio sam stoga načelniku da mu to saopšti i da ga vrati nazad.

Razgovor između načelnika štaba i D. održanje 3. II. Kako me izvestio načelnik D. je bio veoma pogođen veću da zamišljeni dogovor nije moguć. Po njegovom mišljenju, ne preostaje mu ništa drago nego da i protiv svoje volje nastavi borbu protiv Hrvata, jer ako to on ne bi činio, počeli bi s tim komunisti. Pred svojim ljudima on bi ispao kukavica, izdajnik i kupljeni podlac i tako bi izgubio svaki ugled. Njegovi ljudi krenuli bi s komunistima, jer oni se ne bi mogli pomiriti s tim da bez zaštite prepuste daljem klanju svoje žene i decu. U njihovim očima ne radi se o ustanku, već o svetom ratu za zaštitu domovine. On verovatno neće moći da spreči da se komunisti priključe njegovoj borbi. A tada će se njemu od strane Nemaca prebacivati da je ipak komunist.

Dalje je napomenuo da će se naci u najneprijatnijoj situaciji, jer ako hrvatskim trupama budu pridodate ma i male nemačke jedinice, ove će da stupe u borbu. A onda će on pred nama ispasti kao čovek koji ne drži reč. Ni on ni njegovi ljudi ne žele da se bore protiv nemačkih trupa. On će to bezuslovno sprečavati dogod to bude moguće i činiće to

¹ Dangić je, dalje, izložio svoj odnos prema nacionalnim sukobima u istočnoj Bosni i težnju da izvestan broj srezova priključi Nedićevoj Srbiji.

² Objašnjenja ustaškog ministra Vrančića i ustaškog pukovnika Dragojlova koji se protive nemačkom sporazumu sa Dangićem.

jedino u samoodbrani. Inače, svaki nemački vojnik biće u sigurnosti kod njegovih ljudi. Neće mu faliti ni dlaka s glave. Stalno je molio da ga ne dovodimo u očajan položaj.

U vezi s tim, došlo je, kao i ranije, na dnevni red pitanje njegovog odnosa prema Italijanima. Rekao je da su ga dva komandanta divizija zamolili da dođe na razgovore¹. On ih je odbio. Samo je jednom slučajno i sasvim kratko razgovorao sa nekim italijanskim majorom. On zna tačno da Italijani žele da ga pridobiju. Takođe, rekao je da ne može da razume kako to da hrvatska vlada odustaje od svog prava da drži svoje garnizone na prostorima zaposednutim od strane Italijana, dok to očigledno nije slučaj u odnosu na moćni nemački Rajh. Naveo je da od Italijana bez daljeg može da dobije koliko god želi oružja i municije. Sta mu, dakle, onda preostaje drugo nego da ubuduće paktira sa Italijanima, sa narodom kojeg on i njegovi ljudi najdublje preziru. Dosad je smatrao da je ispod njegove časti da sedne za sto sa jednim komandantom italijanske divizije koji je bežao pred njim.

D. je ponovio da se on neće boriti protiv nemačkih trupa, ako na to ne bude prisiljen. Uveravao je da se protiv Nemaca neće boriti ni u slučaju opšteg ustanka do kojeg će sigurno doći. Još jednom je objasnio da bi predloženo smirivanje Bosne istovremeno značilo i smirivanje celokupnog srpskog područja. U idealnom smislu za Srbe ne postoji nikakva granica na Drini. Mir u Bosni bi stoga neposredno doprineo jačanju Nedićeve vlade, čak i onda kada ova ne bi imala nikakvog udela u smirivanju Bosne. Za njega se sada radi jedino o borbi protiv Hrvata za domovinu. On će dobiti pojačanja iz svih delova Srbije, Hercegovine, Albanije i Crne Gore. Za hrvatsku vojsku borba postaje gotovo bezizgledna. Uprkos tome, on ce je izbegavati, ukoliko mu to bude moguće.

Na dan 4. II ujutro kapetan dr Mati vratio je u Zvornik D. zajedno s njegovim pratocem.¹

Bader
artiljerijski general

Tajna i javna saradnja četnika i okupatora: 1941-1945.
Arhivski pregled, str. 28-32

BR. 8

ITALIJANSKO POSREDOVANJE POVODOM MOLBE
PAVLA ĐURIŠIĆA NEMCIMA

Teleprinter

Štab divizije, 3.5.43. 10,30 časova
Otpremljeno 3.5. 18,40 časova

;

Komadantu i zapovedniku u Srbiji, Beograd

U dopunu teleprintera 1. Brdske divizije, Operativno odeljenje broj 390 od 3.5.43. u 05,15 časova daje se doslovce izveštaj II/4: (Tekst danas primljenog pisma italijanske divizije 724. Pešadijskom puku):

Sadržaj: Major Đurišić moli posredovanje preko italijanske divizije kod nemačke komande u Priepolju, da ova bez pravljenja teškoća dozvoli da Vuk Kalaitovic sa 40UU ljudi automobilima može da se otpremi sa područja planine Zlatar. Kao što je 30.4. i Izjavljeno, nagomilani četnici se nalaze na prostoru Kosatica - Praviševo (10 km istočno oo

^J ^{Po} Kalaitovićeprema tome 30.4. odbegao u planinu Zlatar i izgleda daje odgovorni voda. Razlozi Đurišićevog traženja:

¹ Nemački štab je i posle ovih pregovora ostao u stalnoj vezi sa Dangićem. Kada je, međutim, Dangić krajem marta i početkom aprila počeo pokretati neke svoje jedinice bez kontrole Nemaca i kada se i sam bez nemačkog odobrenja prebacio preko Drine u Srbiju, uhvaćen je i odveden u zarobljeništvo.

[^] U tom delu Bader daje lične utiske o Dangiću.

[^] Komandant 2. mileševskog korpusa.

1) Gore navedeno područje ne može nagomilane četnike da hrani duže vremena.
2) Posrednik prepiske u italijanskoj diviziji je S.I.M. poručnik Storeli [Storelli].
Od njega se saznalo da D.M. ima veze. Procena: Nagomilani četnici na prostoru Kosatica . Praviševo nemaju više izlaza.

Među njima je deo prinudno regratovanih. S druge strane među četnicima se nalaze istrebljivači muslimanskih naselja. Dozvola otpreme od strane nemačkih vlasti najteže bi pokolebala poverenje muslimana.

Predlog komandanta 724:

Protivzahtev: Potpuno predavanje oružja i otkomandovanje četnika u nemačko zarobljeništvo.

Bürger s.r.
1. Brdska divizna
Operativno odeljenje

Arhiv VII, NAV-N-T-35, r. 64, s. 361, Zbornik XIV, 2, str. 1025.

BR. 9

SPREMNOST PAVLADURIŠIĆA DA SE POD NEMAČKOM KOMANDOM BORI
NA ISTOČNOM FRONTU

K.T.B

11.5.1943.
23.30 časova

594

Depeša KR

Th

Zapovedniku u Hrvatskoj¹ - Ia -

(Obaveštenje poslato od strane divizije "Brandenburg") poslato depešom.

Sadržaj: Predlog oficira za vezu p.pukovnika Hajnca za angažovanje delova divizije "Brandenburg" po naređenju zapovednika u Hrvatskoj i operativnog oficira komande za Jugoistok.

1.) 6. četa 4. puka sa prednjim odredom 1. brdske divizije krenula je na zadatak i svojim delimičnim angažovanjem izvršila obezbeđenje Mateševa. U pogledu Kolašina, postavljeni zadatak je prevaziđen. Vidi niže pod br. 4.

2.) Ojačana 7. četa stigla je 11.5. u Andrijevicu.

Zadatak: delom snaga vrši izviđanja prema Bijelo Polje, gde se pretpostavlja daje Draža Mihailović. Ako se to ustanovi, onda zadatak isti kao što je pre bio u pogledu Kolašina.

3.) Ostatak II. bataljona 4. puka ostaje u Vučitrnu do pristizanja vozila i II. bataljona 1. puka.

4.) 10.5. u Kolašinu, gde se pogrešno mislilo daje glavni stan Draže Mihailovića, pregovarao sam sa četničkim vođom Durišićem.

Rezultat ovih razgovora:

a) Đurišićevi četnici su ustvari od Italijana legalizirane jedinice za odbranu zavičajnih mesta (Heimatwehr) na području Crne Gore. Jačina: 2-3.000 pušaka.

b) Nastrojeni su antikomunistički, njihova parola je mir i red.

¹ Odnosi se na Rudolfa Litersa.

c) Draža Mihailović od kraja 1942 nije više u Kolašinu¹. Đurišićevi četnici nisu njegove pristalice jer njegova politika zbog nadmoćnosti i strogosti Nemaca vodi istrebljenju najboljih ljudi.

d) Početkom maja Đurišić je bio kod guvernera Crne Gore i zamolio ga da **pozove** nemačke trupe u Crnu Goru. Italijani se uvek povlače pred Titom, četnici su vezani za svoja mesta, brane samo rodni kraj, nemaju jedinstveno rukovodstvo.

e) Đurišić je nazvao Dražu Mihailovića nestalnim lutajućim fantastom koga je propaganda uzdigla u nebesa i precenila. Jedini ozbiljni protivnik je Tito.

f) Protiv Tita Đurišić stavlja na raspolaganje četničku miliciju. Po njegovim rečima, njegovi ljudi su i suviše dugo vojnici, odvikavaju se od rada, treba da se **vrate** svom poslu i svojoj porodici. Posle uništenja Tita garantuje razoružanje četnika. **Sa jednim** delom svoga ljudstva spremanje, kako on kaže, da se pod nemačkim rukovodstvom bori na Istoku protiv komunista. Nemački Vermaht je, kaže, jedina instanca reda. Kaže da su sve njihove porodice u selima koja drže Nemci, što je sigurna garantija da ne igraju dvostruku igru. Navodno, crnogorski čovek je srastao s oružjem, prisilno i **nepotrebno** razoružavanje smatrao bi kao obeščašćenje u očima roda i plemena. Razoružan **čovek** izmiče ispod svoje sopstvene kontrole, postaje ilegalac.

g) Utisak o Đurišiću: pametan i trezven čovek sa autoritetom i smislom za realnost. Boriće se s nama zajedno do konačnog Titovog uništenja, a potom će stajati lojalno uz Nemce, ukoliko se prema njemu ne napravi neka psiholoska pogreška.

h) Utisak o njegovoj miliciji: ratnici koji su vezani za svoj rodni kraj, brđani koji vole slobodu, primitivni, polažu sve svoje nade u Nemačku. Moguće ih je angažovati protiv Tita, ali u zajednici sa nemačkim trupama, a posebno u zajednici sa jedinicama "Brandenburg".

i) Procena situacije: Prema Đurišiću, namere crvenih su: Titovo snabdevanje na prostoriji Berane - Kolasin, zadobijanje puta uz jadransku obalu, marš prema jadranskoj obali, polaganje nade u englesku pomoć.

k) Moj predlog, takođe i komandi 1. brdske divizije: angažovati legalne četnike u Crnoj Gori za čitavo vreme dok Tito ne bude uništen. Trebalo bi da mi legalizujemo Đurišića i da pomoću njega razoružamo ilegalne četnike. Posle Titovog uništenja mogli bismo legajizovati slabu Đurišićevu miliciju.

5.) Širi predlog za angažovanje delova "Brandenburg", ujedno i predlog 1. brdskoj diviziji: dati težište na otkrivanje i uništenje Tita lično, kao i njegovog štaba.

6.) Predlog za angažovanje nakon završetka operacije "Švarc": 4 bataljona "Brandenburg", koji će sredinom juna biti slobodni, prebaciti na prostorije gde je verovatno iskrcavanje i tamo ih imati pripravne za upotrebu. Prostorija oko Trsta. Prostorija u zahvatu dalmatinske obale. Prostorija oko Janjine (Janina) i prostorija Trakija - Dodekanez. Zadatak: pripremiti "mali rat", ne davati frontalan otpor invazionom talasu, voditi "mali rat" u pozadini. Prilikom nemačkog protivnapada dejstvovati u leđa neprijatelja. Bataljoni koji budu na prostoriji Trsta i Dalmacije trebalo bi da budu spremni za brzo prebacivanje u Italiju, ako bi tamo bilo težište invazije.

7.) Molim da ove predloge prosledite operativnom odeljenju komande za Jugoistok.

Hajnc, s.r.
potpukovnik

Dodatni tekst komandanta 1. brdske divizije:

Slažem se sa predlogom iznetim u pasusu pod br.5. Navodi dati u pasusu pod br. 4 poklapaju se, uopšte uzev, sa zapažanjima i izveštajima divizije. I dalje pažljivo proučavamo situaciju u tom pogledu, i to u smislu kako je to naveo potpukovnik Hajnc. U konkretnoj situaciji moguće je, ako se pode putem predloga potpukovnika Hajnca, postići brzo i bezbolno razoružavanje četnika, kao i rasturanje njihove organizacije.

Divizija moli za brzu konačnu odluku naročito po pasusima pod br. 4 f i 4 L da oi na taj način bila u mogućnosti da blagovremeno preduzme i sprovede odgovarajuće meje.

fon Štetner [Valter]
la br. 584/43. poverlj. komanda

Arhiv VII, NAV-N-T-315, r. 64, s. 665-666,
Zbornik XIV, 2, str. 1026-1028

¹ Mihailović je napustio Lipovo 20. aprila 1943, a 12. maja je prešao reku Lim na putu za Ravn u Goru.

BR. 14

ČETNICI U OPERACIJI "ŠVARC" POD KOMANDOM NEMAČKIH PODOFICIRA

21. 5. 1943.

Beleske sa savetovanja, z.a korpus

Crnogorska milicija

1) Pitanje četnika. Na sektoru 98. brdskog lovačkog puka bile su, ne uzimajući u obzir Kolašin, angažovane u planini jake četničke jedinice. One su izdržale jak udar komunista na Kolašin i povukle su se prema istoku pod borbom, usled nadmoćnog pri-tiska. One su bile prihvaćene od nemačkih četa koje su od Kolašina prodrle u planinu, te su silom prilika, zbog vrlo napregnute situacije i zbog nedostatka naših snaga, bile angažovane kao osiguravajući zastor i u međuprostoru nemačkih jedinica.

Bilo je to rešenje koje je nametnula nužda i samo takvom rešenju možemo zah-valiti što smo uspeali da u teškim borbama zauzmemo i očistimo visove zapadno od Kolašina, visove na kojima se nalazilo 2000-3000 komunista (naše snage su iznosile prvo samo 2, a kasnije 3 lovačke čete).

Borbe na ovom sektoru sada su u tolikoj meri završene da mi ovaj teren čvrsto držimo u svojim rukama. Sada se divizija nalazi praktično u situaciji da ove četnike koji su, boreći se zajedno sa nemačkim trupama, pretrpeli jake gubitke (za 3 dana 60 mrtvih) i koji su se pokazali verni i pouzdani, šalje u zarobljeništvo.

98. puk je imao u svakoj četničkoj jedinici po jednog nemačkog narednika kao taktičkog starešmu, a podnarednike kao komandire odeljenja i četničke saborce. Četničke jedinice drži njihov vođa čvrsto u rukama, a taj vođa je bivši crnogorski oficir, koji je u svoje vreme bio zadržan u 98. brdskom lovačkom puku kao talac. Svi su ovi ljudi sa svo-jim oružjem evidentirani u spiskovima.

Pitanje četnika na teritoriji Crne Gore iz osnova je drukčije nego na teritoriji Srbije, odnosno Bosne. Crnogorski četnici mogu se uporediti sa nemačkim Frajkorosom¹, odnosno sa tirolskim strelcima. Iz okolnih naselja ljudi su pohrlili i uključiti se u jedinice samozaštite protiv boljševičkih hordi koje navaljuju. Oni štite svoju porodicu i svoju zemlju. Oni nemaju nikakvih političkih ciljeva izuzev slobode i sig-urnosti svog rodnog kraja. Ukoliko su imali vođe koji su bili privrženi višim idejama (Đurišić), te vođe su već pohvatani.

Dokazano je da su se pripadnici crnogorskih milicijskih jedinica razišli sa četnici-ma Draže Mihailovića. Ni neka povezanost u pogledu političkih odnosa ovde više ne pos-toji.

Očito je nemoguće da mi teritoriju Crne Gore tako očistimo da svi komunisti budu pohvatani ili pobijeni, te da na taj način ovde uobičajenom banditizmu oduzmemo svaku mogućnost. Posle odlaska nemačkih trupa, ratovanje bandita će pre ili kasnije opet oživeti, a rodoljubivi, nacionalno nastrojani ljudi će biti u zarobljeničkim logorima, žene, deca i starci, kao i čitava privredom i stokom bogata zemlja biće ostavljeni bez ikakve zaštite u pogledu ubistava i paljevina. Posledica će biti mržnja protiv Nemaca, koji bi u tom slučaju napravili gore nego što su to već uradili Italijani.

Uzroke takvih problema moguće je proventi samo na licu mesta. Generalna naređenja odnosno, netačne predstave službenih faktora, koji su o tome [samo iz daleka] obavesteni, nemoguće je bukvalno i bezuslovno primenjivati, ako se želi da iz svega ovoga ne nastane ozbiljna šteta.

Divizija je svesna da ovaj predlog i ovakva procena situacije protivureči izdatim naređenjima. Razume se samo po sebi, izdata naređenja će biti izvršena, divizija samo smatra za svoju dužnost da još jedanput, koristeći se poznavanjem mesnih prilika, detaljno iznese kako stvari stoje.

Arhiv VII, NAV-N-T-315, r. 64, s. 1194-1196,
Zbornik XIV, 2, str. 313-315

¹ Reč je o tzv. frajkorima ili dobrovoljačkim odredima.

² Slede pitanja poput snabdevanja, piata Nemcima, stanje motornih vozila itd.

BR. 11

ČETNICI U ULOZI NOSAČKIH BATALJONA U OPERACIJI "ŠVARC"

Prilog br. 2 uz divizijsku zapovest br. 27, 1. brdska divizija Ia br. 652/43 poverlj

Poverljive.

Postupak sa četnicima

I. U pogledu postupka sa četnicima još jedanput ukazujemo na divizijsku zapovest br. 24 tačka 6a. U toj zapovesti dato osnovno naređenje i dalje je u punom obimu na snazi. 98. brdski lovački puk, 99. brdski lovački puk, artiljerijska grupa Grose Lege (Grosse Leege), 54. pionirski bataljon, 54. izvid. bataljon, 54. bataljon za vezu izvešćice 26. 5. u 08.00 časova o završetku razoružanja svih četnika. U izveštaju teba istovremeno navesti broj ljudi, kao i količinu oduzetog oružja. Od muškog stanovništva sa prostorijske Kolašina lb¹ će formirati jedan nosački bataljon. Bataljon se može upotrebiti za izvršenje svojih zadataka samo uz angažovanje nemačkog rukovodećeg kadra u njemu. Za predviđeni zadatak uzimati samo one ljude za koje se dokaže da su iz Kolašina, odn. njegove bliže okoline. Sve one koji nisu iz tog kraja, naročito Srbe, odvesti u zarobljeništvo. Pripadnicima nosačkog bataljona objasniti da se, kao i do sada, angažuju u borbi protiv komunista i da će u toj borbi njihovi rukovodioci biti Nemci.

Italijanske trupe su ponovo od svoje pretpostavljene komandne instance dobile naređenje da se svi četnici razoružaju. Izuzetak od ovoga za sada su samo "divizijske bande". To su meštani koji su pod rukovodstvom italijanskih oficira angažovani za službu obezbeđenja, itd. na području divizije Venecija (Venezia).

II. Ovo naređenje može da izgleda i nerazumljivo nakon što su se četnici dobro pokazali u borbi (protiv komunista), a i u drugim prilikama.

Pozadina svega ovoga, je sledeća:

a) Jedna depeša preko radija uhvaćena 20.5. glasi: "Nemci razoružavaju i zarobljavaju sve muškarce od 17 do 50 godina. Treba da nam je jasno da će ovde biti sve razbijeno i da mi (četničke vode) nećemo imati više snaga sposobnih za napadna dejstva. Moraćemo se oporaviti i ponovo organizovati. U šumi su crveni i mi tamo nemamo mesta. Jediní spas za nas jeste borbena organizacija Gojnić (Gojnic) (četnički vođa potčinien četničkom poglavici Stanišiću) sa Krstom Popovićem (vođa zelenaša). Na taj način bilo bi moguće sačuvati ovaj kraj od Nemaca, te bi se mi mogli pod zaštitom takve kombinacije ponovo srediti, prikupiti i organizovati."

b) Organizacija bjelaša (vođa Đurišić) uglavnom je razbijena na području divizije. Bjelaši su predstavnici velikosrpske političke tendencije. Dokazano je da saraduju sa Dražom Mihailovićem i Londonom. Zelenaši su "crnogorski nacionalisti". Do sada nam nisu bili sumnjivi ni opasni. Kao što proizilazi iz gore navedene depeše, organizacija Draže Mihailovića koristi ovakvu konstelaciju za svoje ponovno organizovanje. Prema tome su i zelenaši naši neprijatelji.

c) Isto tako je dokazano da se svi, Draža Mihailović, četnici i komunisti, nadaju i očekuju *iskrcavanje saveznika na Balkanu*. U slučaju ovakvog iskrcavanja sve domaće vođe će pozvati narod u borbu protiv sila osovine. Za sada oni se maskirano pripremaju za tu borbu. Svako oružje koje danas još miruje biće okrenuto protiv nas, svađ ce Crnogorac pucati na nas pod parolom "u borbu za oslobođenje zavičaja od okupatora".

III. Očekujem da će gore navedeno stanje stvari biti dovoljno ubedljivo i usvojeno od svih pripadnika divizije, te da će izdata naređenja biti izvršena bez ikakvih kompromisa.

Italijanske komandne i službene instance treba na licu mesta upoznati sa ovim naređenjem koje je obavezno za 1. brdsku diviziju. Stalnim razgovorima i drugarskim ophođenjem treba Italijanima učiniti bliskim i jasnim ovakav tok stvari. Ako se, pak,

¹ Oznaka Ia odnosi se na operativno, dok Ib na pozadinsko odeljenje štaba Prve brdske divizije.

Italijani budu ogrešili o ova naređenja koja su izdale i njihove komande, onda to treba javiti redovnim putem diviziji, što će ona prosiediti dalje.

U kpnceptu potpisao.
fon Stetner

Da je prepis veran
originalu tvrdi i overava:
Tilo

generalštabni major

Dostavljeno.

Kao diviz. zapovest br. 24

Umnožavanje: kapetan fon Amon
Arhiv VII, NAV-N-T-315, r. 64, s.1188-1189.

BR. 12

DRAŽA MIHAILOVIĆ JAČA VEZE SA NEMCIMA

Strogo poverljivo.

Samo za načelnika!
Samo po oficiru.

Prilog uz. op. br. 075/4

Komandant Jugoistoka
Str. pov. op. br. 075/43

Štab, 1. 11. 1943.

PROCENA SITUACIJE NA PODRUČJU JUGOISTOKA KRAJEM OKTOBRA 1943.

.. .5

3.) Situacija u *Crnoj Gori* karakteriše gotovo potpuno proterivanje sipskih ustanika u sev. *Crnoj Gori* od strane komunističkih bandi.

4.) U Srbiji Draža Mihailović pokušava da mobilizacijom ubrza izgradnju *nacionalne srpske armije*.

U tom smislu apeluje na Srbe koji su ostali verni kralju i na iskonsku nacionalnu svest Srba. Sa aktivnim činovništvom vežu ga mnogi stari i novi odnosi. Otuda bi se moglo predvideti da bi u slučaju neprijateljskog napada koji bi imao sigurnog izgleda na uspeh državna moć prešla u njegove ruke.

Dosad postoje:

u Srbiji kadrovi i štabovi za 22 potvrđena korpusa i 13 verovatnih;
u Bosni kadrovi i štabovi za 7 potvrđenih i 2 verovatna korpusa.

U poređenju sa ovako visokim brojevima, bande I.[raže] M.[ihailovića] *retko^ se pojavljuju*, pošto korpus raspolaže samo sa 500-1.000 pušaka i nešto automatskog oružja. Zato im je naređeno da se uzdržavaju od akcija. Sem toga, Mihailoviću je pre svega stalo samo da zadrži u rukama područja koja su mu potrebna za regrutovanje i snabdevanje i da u povoljnim prilikama zapleni što više oružja itd., ali da se izbegavaju mere odmazde. *Inicijativu za prelaz na dela, on očekuje spolja*. Pošto preti opasnost da do toga neće doći ove godine, to se pokret približava krizi. Jakog udela u tome ima sve veća zabrinutost zbog boljševičke opasnosti i saznanja da sa engleske strane ne treba očekivati ni spolj-nopolitičku ni unutarpolitičku podršku.

1 U delovima I-IX, Vajks izlaže situaciju u Grčkoj, Albaniji, NDH, o planiranim operacijama protiv partizanskih snaga u Dalmaciji, Crnoj Gori i istočnoj Bosni.

Nasuprot tome, *komunizam u Srbiji ima sve veći uticaj*. Veliki deo sabotaža pada na njihov teret. Propusti organizacijske prirode, a pre svega nedostatak vojne organizacije komandovanja potčinjenim jedinicama, još ne dopuštaju ispoljavanje u većem **obimu**. Prema pouzdanom izvoru, u toku su mere koje treba da doprinesu poboljšanju stanja.

Krvava obračunavanja između grupa D.M. i komunističkih bandi sve su češća i žešća naročito u istočnoj i centralnoj Srbiji.

U ovom trenutku glavna opasnost preti iz Hrvatske Crvene snage nameravaju da prodru u Srbiju preko Drine. Mihailović vrši pripreme da ih odbije. On verovatno preceňuje borbenu sposobnost i gotovost svoje trupe isto onako kao i životnu snagu konzervativne ideje nasuprot revolucionarnim elementima.

Zbog toga Mihailović već traži vezu sa nemačkim komandama, da ne bi potpao pod komunističku vlast. Pri tome igra ulogu takođe i nada da se njegove jedinice održe do "dana oslobođenja". Cilj uspostavljanja veze sa D.M. mora u pivom redu da bude u tome da se on u svojoj daljoj borbi odvrati od borbi protiv nemačkih trupa. Borba D.M. na nemačkoj strani protiv Tita krije u sebi veliku opasnost od metoda ucenjivanja, kakve su primenjivane prema Italijanima. Sem toga, pod velikim znakom pitanja je pouzdanost njegovih starešina i boraca u antikomunističkom smislu. Komunizam u velikoj meri unosi rastrojstvo u njegove redove. Pripadnici D.M. i pojedini dobrovoljci možda bi se mogli korisno upotrebiti za mesnu odbranu.

Molim da se ova procena situacije podnese fireru. Situacija na području Jugoistoka nije više stvar neke "okupirane teritorije". Njena procena i zaključci koji se otuda mogu izvući dobijaju značaj koji je odlučujući za rat, s obzirom na operativne namere neprijatelja koje se očekuju u proleće, zatim s obzirom na držanje saveznika Mađarske, Bugarske i Rumunije i dobijanje sirovina važnih za vođenje rata. Potrebne su brze i potpune odluke.

Potpisao
general-feldmaršal
Vajks [Maksimilijan]

Arhiv VII, NAV-N-T-313, r. 189, s. 7449011-24,
Zbornik XII, 3, str. 619-629

BR. 13

VOJVODE ĐUJIĆ, DRENOVIĆ I ROKVIĆ IZVRŠAVAJU
NAREĐENJA NEMAČKIH KOMANDI

Poverljivo

Komanda XV (Brd.) A.K.
Odelj. Ic br. 1006/43 str.pov.

Veza: 1. Načelnik štaba
2. oklopne a. Ic/AO
656/43 str.pov.
od 25. 10. 1943.

H. Q. 19. 11. 1943.
2 izvoda

2. Razgovor
pukovnika Pfaferota [Vernerà]
sa majorom
Sauerbruhom

Predmet: Saradnja sa četnicima

' Odnosi se na NDH.

NAČELNIKU ŠTABA 2. OKLOPNE ARMIIJE

U vezi gornjeg javljamo:

a) Borbeno sadejstvo sa četničkim grupama duž glavne saobraćajnice Bihać - Gračac - Knin - Drniš - Šibenik sastoji se u tome što su četnici okupljeni u posebnim uporištima uz oslonac na nemačke trupe, četničke vođe primaju naloge i uputstva o vršenju zadataka obezbeđenja i izviđanja od zapovednika nemačkih uporišta.

Obezbeđenje najvažnijih pogona na Krki takođe je pojačano od strane četnika. Na prostoru istočno i severoistočno od Vrlike nalaze se četnički odredi vojvode Đujića koji, prema uputstvima divizije, obezbeđuju divizijsko područje prema istoku.

Sem toga, specijalne četničke grupe upućuju se prema našim direktivama u komunitsičku pozadru.

Područje Banje Luke obezbeđuju četnici vojvode Drenovića prema jugozapadu i jugu.

Pismeni sporazumi nisu ni u jednom slučaju sklopljeni.

b) Preimućstva ove saradnje su na sledećim područjima:

Dobijanje obaveštenja o komunistima.

Pomoć trupama u svojstvu vodiča i jačanje sopstvenog obezbeđenja.

Sem toga, navedene četničke grupacije su se u periodu dužem od godinu dana dobrom većinom iskazale i u napadu i u odbrani u osloncu na nemačke trupe. Tako je 114. lovačka divizija mogla, zahvaljujući razumnom tretiranju četničkog pitama, da prođe do obale, jer su četnici odmah izrazili spremnost da se upuste u zajedničku borbu protiv komunista.

S obzirom na privrednu situaciju Hrvatske ne bi, takođe, trebalo umanjiti značaj činjenice da četnici pružaju dalekosežnu pomoć našim nabavkama stoke i održavanju stočnih sajмова.

U slučaju raskida odnosa treba računati s tim da će četnici u potpunosti biti izručeni samovolji Hrvata i uticaju komunista.

S tim bi bilo povezano dalje radikalizovanje pravoslavnih elemenata. Područja koja oni naseljavaju zahvatio bi ustanak. Tome bi neminovno usledilo dalje srozavanje ionako slabih privrednih snaga, što bi još više išlo naruku ustaničkom pokretu.

Dokaz za to su srednjobosanske grupacije koje naše trupe, usled nedostatka snaga, ne mogu dovoljno da nadziru i za sebe da vežu. One sve više podležu uticaju Mihailovićevog pokreta ili komunista, sve više divljaju i pretvaraju se ili u pljačkaške bande ili paktiraju sa komunistima.

c) Četničke vođe sa kojima se odvijala saradnja:

Vojvoda Rokvić. Energični vođa koji bez prekida i ustezanja saraduje sa nemačkim trupama. Izjašnjava se za Nemačku i u slučaju neprijateljskog iskrcavanja stoji sigurno na našoj strani.

Vojvoda Đujić. Ljotićevo pristalica. Dfrazja] M[ihailović] vrši stalni pritisak da bi ga pridobio za sebe. Prisluškivanjem je više puta dokazano da je Đujić slao lažne izveštaje D. M. kako bi se izvukao ispod njegovog uticaja. od strane divizije Đujić se, uz namerno preterivanje, prikazuje kao naročito aktivni borac protiv komunizma u saradnji sa nemačkim Vermahtom.

Vojvoda Drenović. Uspravna ličnost, nepomirljiv protivnik komunista (komunistički zločini nad njegovom suprugom odveli su je u smrt), smatra sebe zaštitnikom svojih pravoslavnih sunarodnjaka. Više od godine dana saraduje otvoreno sa nemačkim Vermahtom. Pokušaj D. M. da utiče na njega dosad je bez uspeha.

Čitav niz drugih četničkih vođa na području južno od Bihaća, neumoljivi su protivnici komunizma i dobri vojnici. Svi su se istakli u saradnji sa našim trupama, a kao svoj zadatak označavaju zaštitu pravoslavnog stanovništva od uništenja.

Arhiv VII, NAV-N-T-314, r. 566, s. 342-343,
Zbornik XIV, 3, str. 927-929

BR. 14

SPORAZUM IZMEĐU KOMANDANTA JUGOISTOKA I
VOJISLAVA LUKAČEVIĆA O SARADNJI

Poverljivo
Prepis

Izvod iz sporazuma između vojnog zapovednika za Jugoistok¹ i četničkog štaba 148², vođa major Lukačević, od 19. 11. 43.

1) Primirje na području Baiina Bašta - Drina - Tara - Bijelo Polje - Rožaj - Kos. Mitrovica - Ibar - Kraljevo - Čačak - Užice.

U sporazum su uključeni nemački Vermaht i policija, bugarska vojska, SDK, SDS, RZK³, srpske vlasti i privredna preduzeća, a sa četničke strane odredi majora Lukačevića na pomenutom području.

2) Primirje treba da bude pretpostavka za zajedničku borbu protiv komunista.

3) Zajednička propagandna borba protiv komunista.

4) Obaveza Lukačevića da nijedan pripadnik njemu potčinjenih jedinica neće delovati na strani sila koje su u ratu sa Nemačkom.

5) Prepuštanje područja borbenih dejstava četničkim odredima radi samostalnog vođenja borbe, koju vodi i nemački Vermaht.

6) Uključivanje četničkih odreda prilikom većih zajedničkih operacija pod nemačko zapovedništvo. U tom periodu nemačko vodstvo izdaje borbene naloge četničkim odredima.

7) Obaveza majora Lukačevića da ne preduzima ništa protiv Muslimana, uz obavezu sa nemačke strane da sprečava muslimanske postupke protiv srpskog stanovništva i Lukačevićevih ravnanja. U slučaju sukoba uslediće zajednička istraga i poravnanje.

8) Razmena štabova za vezu.

9) Isporuke nemačke municije radi sprovođenja zajedničkih borbenih zadataka u skladu sa vojnim potrebama. Podaci o snazi, rasporedu i naoružanju četničkih odreda.

10) Sporazum se mora držati u tajnosti.

Viša komanda Jugoistoka (Okdo, H. Gr. F.)⁴ i c G/ AG 2107/43
str.pov. od 20.11.43.

O. U. 22. 11.43.

Arhiv VII, NAV-N-T-77, r. 822, s. 630919,
Zbornik XIV, 3, str. 629-630

- BR. 15

UPUTSTVO KOMANDANTA JUGOISTOKA O NAČINU
SKLAPANJA SPORAZUMA SA ČETNICIMA

Strogo poverljivo

Ic/AO, br. 2171/43.str. pov. II prilog
Prepis 8 primeraka
2. primerak
H. Qu., 21. 11. 1943.

¹ Odnosi se na feldmaršala Maksimilijana fon Vajksa.

² Šifra za štab Limesko-sandžačkih četničkih odreda.

³ Srpski dobrovoljački korpus, Srpska državna straža, Ruski zaštitni korpus.

⁴ Grupa armija "F" (Heeresgruppe).

Komandant Jugoistoka
(K-da Gr. A. "F")
Ic/AO, br. 2171/43. str.pov.

1. Kao rezultat pregovora koje duže vremena vode, u najužoj saradnji, specijalni opunomoćenik Ministarstva spoljnih poslova¹ i komandant Jugoistoka sa vođama četničkih odreda, sklopljen je sporazum koji predviđa oružano primirje ograničeno na određeni prostor i povremeno zajedničko vođenje borbe protiv komunizma.

2. Preduslov za ovaj sporazum bio je, a ostaće i u slučaju sklapanja novih sporazuma, da četnički odredi:

a) prekinu sa borbenim i sabotaznim dejstvima protiv nemačkog Vermahta, njegovih saveznika koji se sa njim zajednički bore na svom zemljištu i Muslimana;

b) prilikom učestvovanja u zajedničkim borbama protiv komunista, budu potčinjeni nemačkom komandovanju;

c) prekinu sve veze sa silama koje se nalaze u ratu sa Nemačkom i da izruče štabove za vezu tih sila² koji se nalaze kod njih,

d) da učestvuju u zajedničkoj propagandi protiv komunizma.

3. Sve oficire obavestiti o sledećem:

a) Dosadnja zabrana za saradnju sa četničkim odredima i pojedinačnim bandama zasnivala se na čvrstoj orijentaciji najvišeg četničkog vođe Draže Mihailovića da bezuslovno vodi borbu protiv Nemačke i njenih saveznika, čega se on do sada nije odrekao.

b) Izjava pojedinih četničkih vođa da žele voditi borbu protiv komunizma zajedno sa nemačkim Vermahtom, dobila je novu dimenziju posmatrana u svetlu opšte procene neprijatelja i njegovih pozicija na prostoru Jugoistoka i spoznaje da pokret komunističkih bandi, koji dokazano prima idejnu i materijalnu pomoć od SSSR, predstavlja glavnu opasnost. Zbog toga se moralo pristupiti preispitivanju četničkih ponuda.

c) Odnedavno lojalna orijentacija pojedinih četničkih odreda ne sme se uopštiti, jer još i danas četničke bande izvode prepade i sabotaze.

d) Jedinicama se i nadalje zabranjuje da stupaju u pregovore sa četničkim odredima. Pojave samovolje mogu samo da smetaju vezama koje su uspostavljene od strane najviših vojnih političkih ustanova i da time izazovu velike štete za opšte komandovanje na prostoru Jugoistoka.

e) Lokalne četničke vođe, koje se nude da učestvuju u zajedničkoj borbi, treba upućivati na najbliže ustanove Abvera ili Službe bezbednosti.

f) Propagandu protiv četničkog pokreta treba obustaviti, njeno ponovno oživljavanje zavisice od razvoja novostvorene situacije.

pot. baron fon Vajks
general-feldmaršal

Dostavljeno:

F. d. R! d. A.

— 4 —
generalštabni potpukovnik

Dostavljeno

Arhiv VII, NAV-N-T-77, r. 833, s. 5631870-1,
Zbornik XIV, 3, str. 931-932

¹ Odnosi se na Hermana Najbahera.

² Rečje o britanskim vojnim misijama kod četnika.

3, 4 I Izostavljene komande, ustanove i ličnosti kojima je sve upućeno uputstvo.

BR. 13

SPORAZUM JEVREMA SIMIĆAI NIKOLE KALABIĆA SA NEMCIMA

Prepis

Telegram komandantu Jugoistoka (Komandi Grupe armija "F") Ob odel broj 2364/43 str. pov. od 1. 12. 43.

Izvod iz sporazuma između četničkih vođa kapetana Nikole Kalabića i pukovnika Jevrema Simića (inspektor četnika Draže Mihailovića) od 27. 11. 1943.:

1. Primirje u srezovima Umka, Vračar, Grocka, podunavskom, kosmajskom, mladenovačkom, oplenačkom, arandjelovačkom, lepeničkom, kragujevačkom¹, gruzanskom, kačerskom, kolubarskom. Četnici se obavezuju da ne vrše sudsku vlast samovoljno prema Nemcima i pripadnicima nemačke narodne grupe. U ugovor su uključeni nemački Vermaht i policija, bugarske oružane snage, Srpski dobrovoljački korpus, Srpska državna straža, Ruski zaštitni korpus, stpske vlasti i privredna preduzeća, a na četničkoj strani - četničke jedinice kapetana Kalabića i pukovnika Simića.

2. Primirje treba da stvori podlogu - pretpostavku za zajedničku borbu protiv komunista.

3. Potvrda Kalabića i Simića da se u potčinjenim jedinicama ne nalaze pripadnici sila koje su sa nemačkom u ratu. Obaveza Kalabića i Simića da spreče i prekinu obaveštajne puteve koji bi mogli da daju obaveštenja neprijateljima velikonemačkog Vermahta o nemačkim vojnim pokretima.

4. Uključivanje četničkih jedinica u nemačko borbeno vodstvo prilikom većih zajedničkih borbenih dejstava. Borbene zadatke četničkim jedinicama za ovo vreme određuje nemačko vodstvo.

5. Izmjena štabova za vezu.

6. Liferovanje nemačke municije za izvođenje zajedničkih borbenih zadataka prema vojničkim potrebama.

7. Ugovor je oročen do 31. 12. 43. Produženje je stavljeno u izgled ako četnici budu isti lojalno sprovodili.

8. Ugovor se ima držati u tajnosti.

Arhiv VII, NAV-N-T-77, r. 882, s. 5630907-8,
Zbornik XIV, 3, str. 935.

BR. 17

MOLBA VOJISLAVA LUKAČEVIĆA NEMCIMA DA MU OMOGUĆE SASTANAK SA PAVLOM ĐURIŠIĆEM

Telegram

7. 12.43.

Vojnom komandantu Jugoistoka na znanje: 1. brdskoj diviziji

Major Lukačević moli da mu se da mogućnost da se ponovo sastane sa majorom Đurišićem u Prijepolju ili Pljevljima¹. Razlog: Razgovor o saradnji između Nemaca i ostalih četničkih komandanata.

¹ U telegramu "Specijalne komande I c" od 1. januara 1944. komandi 2. oklopne armije piše: "luče 3 I. 12. 43. uveče stigli u Pljevlja Đurišić i Lukačević sa 70 pratilaca" (Arhiv VII, NAV-T.313, r. 488, s. 481).

Nije poznato gde se zadržava Đurišić. Molimo za obaveštenje da li je i kada moguć i poželjan sastanak sa Lukačevićem. Ovde nema šta tome da se prigovori.
K-da 2. oklopne armije, Ic/AO
7. 12. 43.

Arhiv VII, NAV-N-T-313, r. 488, s. 257,
Zbornik XIV, 3, str. 936

BR. 18

SPORAZUM KOMANDANTA JUGOISTOKA SA KOMANDANTOM RAVANIČKE BRIGADE

Sporazum

između vojnog komandanta Jugoistoka, koga zastupa kojnički kapetan First Vrede, i četničkog komandanta pešadijskog kapetana II klase Mihajla Čačića, komandanta četničke Ravaničke brigade.

1. U oblasti srezova Paraćin, Čuprija i jednog dela sreza Despotovac (vidi kartu) obavezuje se kapetan Čačić, za sebe i svoje jedinice da će se uzdržavati od svih borbi i sabotaza protiv nemačke vojske, njenih saveznika i domaćih jedinica koje se sa ovima zajedno bore.

On se dalje obavezuje da će zaštititi rudnike uglja Sisevac, Senjski rudnik, Ravnu reku i Bare od svake sabotaze i da će vraćanjem rudarskih radnika, koji su pobjegli u šumu, doprineti da se proizvodnja poveća.

Svi mostovi koji se nalaze u oblasti obuhvaćenoj sporazumom, železničke pruge, električne centrale, veštačke gradnje i drugi važni pogoni treba da imaju istu zaštitu.

2. Na drugoj strani obavezuje se nemačka vojska - za sebe, svoje saveznike i domaće jedinice - da će se u pomenutom rejonu za vreme trajanja ovog sporazuma isto tako uzdržavati od akcija protiv četničkih jedinica kapetana Čačića. Sporazumom su obuhvaćeni: s nemačke strane, jedinice nemačke vojske i policije, bugarska vojska, Srpski dobrovoljački korpus, Srpska državna straža, Ruski zaštitni koipus, sipske vlasti i svi vojnoprivredni pogoni koji se nalaze u pomenutoj oblasti, a sa četničke strane - sve jedinice kapetana Čačića koje se nalaze u pomenutoj oblasti.

U pomenutoj oblasti, za vreme trajanja sporazuma neće se preduzimati hapšenje i akcije protiv pripadnika pokreta Draže Mihailovića ukoliko oni pripadaju nadležnosti komandovanja kapetana Čačića, sem u slučaju da su takve mere potrebne zbog kažnjivih postupaka pojedinih pripadnika.

U pomenutoj oblasti za vreme trajanja važnosti sporazuma neće se preduzimati streljanja talaca samo zbog toga što oni pripadaju pokretu Draže Mihailovića.

3. Zaključeno primirje treba da bude preduslov za zajedničku borbu protiv komunističkog neprijatelja.

4. Kapetan Čačić potvrđuje da se u oblasti obuhvaćenoj sporazumom unutar njemu potčinjenih jedinica ne nalaze pripadnici sila koje su u ratu sa Nemačkom niti kao oficiri za vezu, niti u nekom drugom svojstvu.

5. Označena oblast se prepušta četničkim jedinicama kapetana Čačića za samostalno vođenje borbe protiv komunista. Ovim se, međutim, neće zadirati u prava slobode kretanja nemačkih jedinica itd. u oblasti obuhvaćenoj sporazumom.

6. Za vreme trajanja ovog sporazuma nemačka vojska neće vršiti posebnu zaštitu rudnika koji se nalaze u oblasti obuhvaćenoj sporazumom.

7. Radi saradnje kao organ za vezu kod kapetana Čačića određuje se feldvebel Štajber iz nemačke vojne žandarmerije.

8. Ovaj sporazum stupa na snagu 48 časova posle potpisivanja i važi do 15.1. 1944. U slučaju lojalnog pridržavanja sporazuma od strane četničkih jedinica kapetana Čačića u izgled će se staviti i produžavanje ovog sporazuma radi borbe protiv komunista.

9. Obostrano će se pomagati propagandna borba protiv komunista.

10. Zaključenje ovog sporazuma treba čuvati u tajnosti.

Beograd, 14. decembar 1943.
Po nalogu vojnog komandanta
Jugoistoka:
Potpis First fon Vrede

(Potpis) _____ (Potpis)

Za tačnost prepisa
First Vrede
Konjički kapetan

Arhiv VII, Na, k. 2, reg. br. 3/1,
Zbornik XIV, 3, str. 937-938

BR. 19

PREMEŠTAJ NEMAČKOG OFICIRA ZA VEZU IZ ŠTABA LUKAČEVIĆA U ŠTAB ĐURIŠIĆA

Telegram ili radiogram

22. 12. 43.

Borbenoj grupi Sigfrid (2. puk Brandenburg)

Potpoinčnik Hojs, oficir za vezu kod majora Lukačevića, prekomanduje se do daljnjeg kod četničkog komandanta Đurišića. Puk Fajfer dodeliće Hojsu na ograničeno vreme pogodnog zamenika.

K-da 2. oklopne armije, Ic/AO

Arhiv VII, NAV-N-T-313, r. 488, s. 171,
Zbornik XIV, 3, str. 939

SPORAZUM KRAJSKOMANDANTURE U ZAJEČARU I KOMANDANTA TIMOČKOG KORPUSA O SARADNJI

Prepis
Vojna tajna
Teleks

I) Izvod iz sporazuma između Krajskomandanture u Zaječaru i vođe DM - određena u okrugu Zaječar, potpukovnika Ljube Jovanovića, od 25. 12. 1943.

1. Primirje u srezovima južno od Jabukovca, Negotina, Salaša, Bor/Zlot, Zaječara, Boljevca, Andrijevca i Knjažeca.

Četnici se obavezuju da prestanu sa samovoljnim postupcima prema Njemcima i folksdojčerima. U sporazum su uključeni nemački Vermaht, njegovi saveznici i domaće jedinice koje se zajedno s njima bore.

2. Primirje treba da bude pretpostavka za zajedničku borbu protiv komunista.

3. Jovanović se obavezuje da nijedan pripadnik njemu potčinjenih jedinica neće delovati na strani sila koje su u ratu sa Nemačkom. Obaveza Jovanovića da izruči sve dezertere i prebeglice nemačkog Vermahta.

4. Puna sloboda kretanja jedinica DM danju i noću na celom području na koje se odnosi sporazum.

Ovlašćenje za snabdevanje ovih jedinica na terenu.

Obaveza Jovanovića da onemogući obavestajne kanale preko kojih bi neprijatelji velikonemačkog Vermahta mogli da dođu do informacija o nemačkim vojnim pokretima.

5. Obaveza obavestavanja o većim operacijama. Prilikom učešća nemačkih jedinica zajednička komanda pripada po rangu najstarijem nemačkom oficiru. Isporuke municije u skladu sa vojnim potrebama.

6. Obaveza Jovanovića da podrži obavljanje radova od strane stanovništva koji se vrše po naređenju nemačkih okupacionih vlasti.

7. Držanje sporazuma u tajnosti.

8. Trajanje sporazuma do 31. I 1944. sa mogućnošću njegovog produžavanja u slučaju lojalnog sprovođenja.¹

Arhiv VII, NAV-N-T-311, r. 286, s. 188-189,
Zbornik XIV, 3, str. 939-941

¹ U dokumentu izvesnog Tileria od 18. februara 1944, pod naslovom "Sporazum sa DM", pored ostalog, piše:

"Na molbu kapetana Jovanovića o uspostavljanju dobrih odnosa između Krajskomandanture i DM saopštio je danas major Miler povereniku Kulačiću sledeći usmeni odgovor koji se dostavlja Jovanoviću preko jednog kurira sledeće:

- 1) Nemačke jedinice neće napadati DM ukoliko s njihove strane ne bi sledovao napad;
- 2) Major Miler putuje 19. februara 44 u Beograd da bi od vojnog zapovednika za jugoistok izdejslvoavao odobrenje za jedan tajni sporazum sa DM na našem području;
- 3) Nemačke jedinice dobile su zapovest-naređenje od majora Milera da DM ne napadaju u koliko s njihove strane ne bude sledovao napad;
- 4) Nemačke jedinice dobile su naređenje da na svaki poziv o predaji oružja ili pak o ustupanju istog, oružjem uzvrate;
- 5) Na svaki neprijateljski napad odgovoriće se najoštrijim merama;
- 6) Smrt-pogibija Menškova mora biti razjašnjena a ubica mora biti živ izručen krajskomandanturi;
- 7) Povereniku Kulačiću s obzirom na njegovu posredničku ulogu u ovoj stvari neće se ništa neprijatno desiti, a njegova bezbednost i od strane Gestapoa zajemčena je i
- 8) Posle razgovora kod zapovednika što će ga imati major Miler Krajskomandantura doneće potrebnu odluku i daljem odnosu prema DM" (Arhiv VII, Ča, k. 128, reg. br. 2/247).

2 Dalje se iznosi tekst sporazuma Nemaca sa Mihailom Čačićem.

BR. 21

SPORAZUM IZMEĐU VOJNOUPRAVNOG KOMANDANTA JUGOISTOKA I JEVREMA SIMIĆA

Strogo poverljivo

Prepis

Komandant Jugoistoka
(Komanda Grupe armija "F
Abver - grupa AO
Br. 692/44 str. pov.

Komandno mesto
23. 1.44.

U nastavku dostavlja se prepis ugovora između vojnoupravnog komandanta Jugoistoka i inspektora četničkih odreda Draže Mihailovića, pukovnika Simića, koji je sačinjen 17. 1.

Prepis

UGOVOR

Između vojnoupravnog komandanta Jugoistoka, kao najvišeg organa okupacionih snaga u Srbiji i predstavnika Nemačkog Rajha u odnosu na sipsku vladu, s jedne strane, i inspektora četničkih odreda Draže Mihailovića, pukovnika Jevrema Simića, s druge strane

zaključuje se sledeći sporazum o oružanom primirju:

1. Svrha sporazuma je zajedničko vođenje borbe protiv komunističkih partizana, u kom cilju će se sve jedinice četnika DM potčinjene pukovniku Jevremu Simiću uklopiti u borbu nemačkih i bugarskih oružanih snaga, kao i srpskih vladinih jedinica, protiv komunista.

Pri tome je predviđena izgradnja zajedničke obaveštajne službe kao i međusobno pružanje podrške.

2. Ugovorno područje obuhvata sledeće srezove:

Umka, Vračar, Grocka, Podunavlje, Jasenica, Kosmaj, Mladenovac, Oplenac, Orašac, kačerski, Kragujevac, gruzanski, lepenički, Veliki Orašac, kolubarski II i proteže se, sem toga, prema zapadu do 5 km zapadno od železničke pruge Obrenovac - G. Milanovac.

3. Na ugovornom području neće se za vreme trajanja sporazuma vršiti hapšenje i dejstva protiv pripadnika pokreta DM ukoliko ne bi bile takve mere nužne zbog krivičnih dela pojedinih pripadnika.

4. Pukovnik Simić potvrđuje da se na ugovornom području unutar jedinica koje su njemu potčinjene ne nalaze pripadnici sila koje su u ratu sa Nemačkom, niti kao oficiri za vezu niti u bilo kojem drugom svojstvu.

Pukovnik Simić prihvata obavezu da će na ugovornom području onemogućiti sve obaveštajne kanale koji bi mogli neprijateljima velikonemačke ili bugarske oružane sile da prikupljaju obaveštenja o nemačkim vojnim pokretima.

5. Za vreme trajanja ugovora suzdržaće se četnici DM svake neprijateljske delatnosti prema nemačkim, bugarskim i srpskim jedinicama i ustanovama policije, kao i pro-

tiv vojnih i civilnih upravnih organa. Rekrutacija za jedinice srpske vlade neće se sprečavati, čak ni propagandom. Jednako će se prekinuti vršenje represalija i pretnji prema porodicama onih Srba koji su u službi srpske vlade ili okupacionog aparata kao vojnici, činovnici, nameštenici, radnici ili u bilo kojem drugom svojstvu.

6. Ukoliko se na ugovornom području pojave jedinice DM sa kojima nije sklopljen ugovor o oružanom primirju, pukovnik Simić će te jedinice ili potčiniti sebi ili će se postarati da one napuste taj reon. Za držanje pripadnika takvih jedinica, koje bi bilo protivno duhu ugovora, pukovnik Simić odgovara okupacionim vlastima. Niže starešine pukovnika Simića koje ovaj sporazum ne priznaju, treba da budu odstranjene sa ugovornog područja.

7. Četnici DM obavezuju se da će se u ugovornom području isključivo angažovati u borbi protiv komunističkih partizana i time podupirati borbu snaga za održavanje pokreta u Srbiji.

8. Ukoliko četnici DM raspolažu sa podacima da pripadnici nemačkih, bugarskih ili sipskih jedinica ili ustanova ili pojedine osobe vrše komunističku delatnost ili se nalaze u vezi sa komunistima, u tom slučaju neće sami intervenisati i vršiti pravdu, već će dokazni materijal, a ako je opasnost neposredna, također i lica, izručiti nemačkim službenim ustanovama.

9. O pojavi, poreklu i pravcu marševa komunističkih jedinica, njihovoj snazi i naoružanju na ugovornom području, četnici DM će najhitnije obavestiti najbližu ustanovu javnog poretka.

Četnici DM će, ukoliko su njihove snage dovoljne, smesta prihvatiti borbu sa takvim jedinicama. Po potrebi, u tom cilju će ih se snabdeti municijom i sanitetskim materijalom.

Ukoliko snage četnika DM nisu dovoljne, pružiće im snage za održavanje poretka pomoć jedinicama, a po potrebi i teškim naoružanjem. Ranjeni četnici DM zbrinjavaće se u nemačkim vojnim bolnicama.

10. Za borbu protiv komunista, četnici DM stavljaju na raspolaganje snagama za održavanje poretka svoje podatke i svoju obaveštajnu službu.

U cilju obostrane izmene formacija, pri štabu pukovnika Simića formiraće se organ za vezu. Pored toga će na ugovornom području službeni organi okupacionih vlasti i vlade biti zaduženi da u duhu sporazuma saraduju sa četnicima DM i da prenose informacije.

11. Po međusobnom dogovoru četnici DM preduzimaju i dele odgovornost za obezbeđenje saobraćajnih uređaja i sredstava protiv napada, pljačke i sabotaže takođe i sa strane Anglo-Amerikanaca i njihovih dejstava sa zemlje.

Četnici DM preduzimaju u okviru ugovornog područja posebnu odgovornost da će u uslovima pokretnog vođenja rata obezbeđivati sledeće saobraćajnice:

- a) cestu Beograd - Ripanj - Topola - Kragujevac - Kraljevo.
- b) železničku prugu Obrenovac - Lajkovac - G. Milanovac, uključujući odvojak Lazarevac - Aranđelovac - Mladenovac,
- c) železničku prugu Beograd - Mala Krsna - Velika Plana, sa odvojkom za Požarevac,
- d) železničku prugu Beograd - Mladenovac - Lapovo.

Zadržavanje i pretresanje vozova svih vrsta, takođe i na stanicama, smatraće se neovlašćenom intervencijom na železničkom saobraćaju i zbog toga je zabranjeno.

12. Zaključivanje ovog sporazuma treba držati u tajnosti. On stupa na snagu odmah po obostranom potpisivanju (17. I) i važi do 31. marta 1944. godine.

Po ovlaštenju vojnoupravnog
komandanta Jugoistoka

potpisao vojvoda fon Vrede
konjički kapetan

Uprava za inostranstvo
Str. pov. br. 329/44

STROGO POVERUIVO
O. U. 7. 2. 1944

Prepisano:

Inostranstvo IA
 IIA
 IB

Abver I
 III

s molbom na znanje
I. A.

WFSt¹
W P imaju

[potpis nečitak]

Arhiv VII, NAV-N-T-77, r. 833, k 5632508-510,
Zbornik XIV, 3, str. 942-945

BR. 22

ČETNICI POD KOMANDOM ĐUJIĆA, ROKVIĆA I BAĆOVIĆA U SLUŽBI NEMACA

Poverljiva depeša

Komandant Jugoistoka
K-da Grupe armija "F"
Grupa "K"/Abver oficir
pov. br. 556/44
24. januar 1944.

Pismeni primerci dostav-
ljeni:

- 1) Operativnom odelj.
(depeša)
- 2) Obaveštajnom odelj.

Nemačkom opunomoćenom generalu
u Hrvatskoj

Sadržaj: Saopštenje general-lajtnantu Varlimontu [Valteru] o tobožnjih 35.000 četnika koji se nalaze u nemačkoj službi.

1) U Dalmaciji četnici su angažovani na:

a) Prostorno i vremenski ograničeno izviđanje i osiguranje puteva snabdevanja na pravcu Bihać - Knin - Šibenik, i to Momčilo Đujić sa 1700 četnika i vojvoda Mane Roković sa 1900 četnika.

¹ Wehrmacht-Führungsstab (Vermaht-Führungsstab - Operativni štab Vermahta), na čijem čelu se nalazio general-oberst Alfred Jodl.

b) U Hercegovini pod vodstvom pukovnika Baćovića nešto oko 1000 četnika. Ukupno, dakle, u Dalmaciji nije angažovano, osloncem na naše jedinice, za izviđanje i osiguranje ni punih 5000 četnika. Srpski oficiri (bivši ratni zarobljenici), ili nove četničke vođe, nisu bili angažovani ni u kom slučaju od strane nemačkih jedinica. Svuda su bili zaključivani sporazumi ili ugovori s vremena na vreme, sa mesnim četničkim vođama, pod određenim uslovima.

2) Nužno je hrvatsku vladu jasno obavestiti o nepouzdanosti njihovih obavestajnih izvora. Ipak nije celishodno da se oni detaljno obaveste o jačini četnika koji se nalaze u Dalmaciji, i njihovoj organizaciji, jer se mora sa sigurnošću uzeti da bi podaci neminovno došli do znanja vođa crvenih bandi.

Za tačnost

...
[potpis nečitak]

Komandant Jugoistoka
Komanda Grupe armija "F"
Operativno odeljenje Pov. br. 314/44
od 23. I 1944.

Arhiv VII, NAV-N-T-311, r. 286, s. 179, .
Zbornik XIV, 3, str. 945-946

BR. 23

PREGOVORI PREDRAGA RAKOVIĆA SA NEMCIMA PO NALOGU DRAŽE MIHAILOVIĆA

Feldkomandantura 610
Ia br. 666/44 pod.
Vojnom zapovedniku Jugoistoka
Ia
Beograd

Čačak, 25. III 1944.

Predmet: DM-pokret (Pregovori Raković - Oberšturmfiirer Birman)
Veza: Dopis EK Ia br. 645/44 pov. od 21. 3. 1944.

Po nalogu D.M., Raković je ponovo precizirao:

1. Sigurne (pismene) garantije da ne postoje ni najmanje namere da se planira opšti ustanak ili da se sprovedu sabotažne akcije.
2. Primirje na teritoriji Srbije.
3. Spremnost za borbu protiv komunista i izvan Srbije, uz isporuke municije.
4. Zelja da se održi konferencija između nemačkog opunomoćenika i generala Trifunovića [Miroslava],

O tome on je poslednjih dana ponovo primio radio-depešom uputstvo od D.M.

Hiljadu četnika, koji se pominju u poslednjem dopisu (od 21. III), krenuće ovih dana. R[aković] moli da stalno dobija vagona za prevoz već pripremljenih namirnica za četnike u borbi, i to od Čačka do određene stanice. Gospodin major Nisen (FK 610) naknadno će mu saopštiti da se u vezi sa tim obrati potpukovniku Milovanoviću iz polj. sreskog načelstva Uzice, koji raspolaže tovarnim prostorom za četničke jedinice.

Raković je dalje saopštio da u glavnom štabu DM strahuju zbog napredovanja Rusa na istočnom frontu. Četnici su, navodno, spremni da se protiv komunizma bore i na drugim evropskim frontovima.

Arhiv VII, NAV-N-T-311, r. 286, s. 269,
Zbornik XIV, 3, str. 947.

PREGOVORI MOMČILA ĐUJIĆA SA NEMCIMA

Razgovor sa obaveštajnim odeljenjem
264. pešadijske divizije.

18. IV 1944.

1) Đujićevi četnici

Obaveštajno odeljenje razgovaralo je tek pre nekoliko dana sa Đujićem, a na Uskrs je razgovaralo sa majorom Kapetanovićem [Miodrag] (oficir za propagandu Đujića) i sa načelnikom štaba Mijovićem [Novak]. Izveštaji poverenika o nameri Đujića da pride komunistima nisu verodostojni. Pri tobožnjem prelasku Đujićevih četa, radilo se o 14 pozvanih obveznika i četnika iz nepouzdanog rudarskog sela Tepljuh severoistočno od Drniša. Neki od njih su sa oružjem dezertirali (komunistički Promina-bataljon osnovao je jednu Tepljuh-četu). Rudari su kod četnika bili poznati kao nepouzdanici. Izjava majora Kapetanovića obaveštajnom odeljenju o Uskrsu: Ako kralj Petar pređe bandama on je za nas kralj Petar pokojni. Izjava drugih četnika (nije dozvoljeno uopštavanje): Ako se Englezi iskrcaju sa bandama, mi se borimo protiv bandi, ako se oni iskrcaju bez bandi, onda mi idemo u planinu (neutralni).

Za vreme uskršnjih svetkovina nije bilo neprijateljskih izjava protivu Nemaca.

2) Postupak sa četničkim bataljonima koji nisu izvršili borbenu zapovest: hrana obustavljena. Divizija nije izdavala nikakvu municiju od naredbe komandanta, ali na duže vreme ovo se smatra nepodnošljivim.

Lipert je, navodno, borbenom zapovešću Đujićevim četnicima na nevešt način uzeo Rokvića sa sobom. On važi kod svih Đujićevih komandanata kao čovek jednostrano vezan za Rokvića i ne prihvataju ga.

On je, navodno, otvoreno grdio Đujića.

Angažovanje četnika moralo bi se jedinstveno regulisati. Obaveštajno odeljenje smatra za celishodno upućivanje poručnika Liperta u 373. puk radi angažovanja četnika tamo.

Predlog poručnika Vojgta: Rokvićevu grupu uputiti van Knina na uporišta, smatra se daje ovo celishodno. Obaveštajno odeljenje divizije takođe ne veruje u mogućnost da se pomoću Rokvića Đujićevi četnici pocepaju, pošto je Rokvić izgubio svoj ugled.

3) Rejon Split: Poverenička delatnost poverenika izviđačke grupe, koji je svojevremeno bio uhapšen od strane Hrvata, bila je poznata Hrvatima. Osim toga, policija je tada uhapsila daljih 60 pravoslavaca, deo njih je oslobođen. (Možda je u vezi sa nemačkim radio-izveštajem od 16. IV o otkrivanju komunističkih organizacija u Splitu. Prema radiju, 60 terorista od tog 26 Jevreja).

Hrvatski rukovodeći ljudi Splita nastupaju drsko, uobraženo trajno mešanje kod opravdanih hapšenja preko feldkomandanture. Trajne nevolje dolaze od šefa policije Lipnjaka i od sekretara Nardelija, koji je neprijateljski raspoložen prema Nemcima. Lipnjak vrši jak uticaj na Nardelija, koji inače ne izgleda tako nepristupačan.

Primeri za takva mešanja:

a) Hapšenje u Trogiru (terećenje na osnovu zaplenjenih dokumenata)

b) Hapšenje dva čoveka koji su nemački službeni štambilj hteli da poruče radi falsifikovanja dokumenata (slučaj Vukasović).

Felkomandantura je trebalo ove ljude, zbog interesa hrvatskih vlasti, da oznaci kao potpuno nevine. Bulatova [Edo] izjašnjavanja (izveštaj poverenika izviđačke grupe) smatraju se, prema njegovom negdašnjem stavu, mogućim, proveru putem jedinica je nemoguća pošto je poverenik izviđačkih jedinica nepoznat.

c) Obaveštajno odeljenje divizije smatra, zbog zaoštavanja u Splitu, da insistira na opozivanju vodećih ljudi hrvatske uprave, pošto su ove protivrečnosti dovodile do pitanja prestiža i ne bi se mogla očekivati korisna saradnja. Hrvatska policija ništa ne pre-

r

dužima protiv komunista.

Prisilno regrutovanje u Splitu.

Ministar Bulat danas u Šibeniku.

4) Četnički studentski bataljon treba da je evakuisan. Komandant (student Kaleb [Roko] Nedićev čovek, doveo gaje poručnik Konrad¹ sa sobom.

5) Špijuniranje nemačke vojske od strane hrvatske žandarmerije dosad nije palo u oči.

6) Gomilanje slučajeva dzerterstva uglavnom kod italijanske dobrovoljne pomoći, dalje kod hrvatske mornarice u Šibeniku. Dezerteri bi se probili prema Italiji u prostoru jugoistočno od Šibenika do Trogira. Za hrvatski toipedni čamac u Šibeniku, koji je spreman da otplovi, postoji opasnost da prede.

Arhiv VII, NAV-N-T-314, r. 565, s. 276-77,
Zbornik XIV, 3, str. 948-950

BR. 25

VOJVODA ĐUJIĆ NUDI SARADNJU NEMAČKOJ KOMANDI

Strogo poverljivo

K-da Abv 201
Primljeno 22. 5
Tgb. Br. str. pov. 3821/44

Jedinica "Konrad"
pri K-di 2. OkA Strogo pov. br. 42/44

O. U., 11. 5. 44.

Tiče se: vojvode Đujića

6 *primeruka*
3. *primerak*

Načelnik Obaveštajnog odeljenja armije bio je tu skoro lično obavешten, prilikom njegovog boravka u Kninu, da vojvoda Đujić već nekoliko nedelja traži vezu sa merodavnim nemačkim generalštabnim oficirima, da bi svoju situaciju jedanput temeljito izložio, i drugo, da bi postigao saradnju u znatno većem obimu. Načelnik Obaveštajnog odeljenja armije morao je, s obzirom na političku opasnost jednog takvog susreta, da to izbegne. Sada je, ipak, 9. 5. uveče, došlo do sastanka kome su sa nemačke strane prisustvovali: načelnik Štaba XV AK, načelnik Obaveštajnog odeljenja XV AK i poručnik Konrad, dok su sa suprotne strane bili prisutni: vojvoda, major Kapetanović [Miodrag] kao politički savetnik, kapetan Mijović [Novak] kao generalštabni oficir i neki gospodin Radovan kao tumač.

Vojvoda je pre svega izložio istorijski razvoj njegove borbe, njegovu sadašnju situaciju i njegove namere. U odgovoru na ovo, pukovnik Pfaferot, nakon izražavanja zadovoljstva o dosadašnjoj saradnji, insistirao je na razjašnjenju nekih pitanja:

1) Vojvodi je bilo saopšteno da, na osnovu dokumenata zaplenjenih u Srbiji, proizilazi da on stoji u vezi sa D. M., da ga izveštava i da od njega prima naredjenja. Doveden u škipac, najzad je rekao: "I ako bi to tako bilo, Vi bi morali jednu takvu vezu

¹ Kops Rainhard.

² u izostavljenom delu iznose se podaci o stanju u formacijama NDH u Splitu i Šibeniku

samo pozdraviti, jer mi ona, sama po sebi, daje mogućnost da izvršim svoj uticaj kod Draže Mihailovića, da on shvati opasnost saradnje sa Englezima".

2) Zašto se vojvoda do sada nikada nije stavio u vezu sa nemačkim oficirima Razlozi koje je vojvoda naveo, i koji su već bili izneti u ovdašnjem dopisu br. 98/44 od 11.3, nisu bili dovoljno ubedljivi.

3) Saopšteno mu je da je sa pravoslavne strane bio planiran napad na jednog nemačkog oficira. Očigledno časno revoltiran, ovo je bilo odbačeno kao nemoguće. Prilikom ovog prekora radilo se o ličnosti poručnika Liperta, koga je vojvoda, u toku večeri, u dugom činjeničnom izlaganju, ocrtao kao jednu ličnost nepovoljnog karaktera. Pomoću dokumentovanih podataka on je izneo optužbu pasivnog podmičivanja. Kada mu je sa nemačke strane bilo ukazano na to da bi takve optužbe protiv nemačkog oficira morale biti dokazane, on je zamolio za istragu o delatnosti poručnika Liperta u vezi s vodom bande Manom Rokvičem, podvlačeći da bi ovo bilo i u nemačkom interesu.

4) Na prigovor da je on, na osnovi pronađenih dokumenata, tražio preko Draže Mihailovića bombardovanje Bihaća, odgovorio je ironično da bi on isto tako znao da spreči bombardovanje pravoslavnih mesta kao što su Knin i Kosovo.

Odgovor uz ovu tačku protivreči, kao u prvom slučaju, verodostojnim izvorima.

Za izjašnjavanje može se načelno reći da su iz njega merodavni oficiri koipusa mogli stvoriti jedan lični utisak o ovdašnjem pravoslavnom oficirskom koru. Pri rastanku sagovornika naglasio je pukovnik Pfaferot da je ovaj utisak u osnovi bio pozitivan. Pre svega bio je on ubeden o karakternosti čistoti i disciplini unutar Đujićeve borbene skupine.

Krajem sastanka podneo je kapetan Mijović jedan pregled vojnih namera s molbom da se odluči da li bi se one mogle sprovesti. Radilo se pri tom o različitim operacijama u prostoru severne Dalmacije. Pri tom bi pravoslavne formacije *sadejstvovala pod nemačkom komandom*. Treba tu onemogućiti stvaranje većih partizanskih slobodnih teritorija aktiviranjem i praktičnim angažovanjem jedinica potčinjenih korpusu. Mada se ovde radi o nadležnosti Operativnog odeljenja, ipak je kapetan Tajfer primetio posle rastanka sa pravoslavicima da to sprovođenje stvara ogromne teškoće u vezi sa snabdevanjem municijom.

Karakteristično za sadašnju trenutnu situaciju i shvatanje vojvode bejaše činjenica da se sa šovinističke - hrvatske strane (ustaški pukovnik Servaci sa ostalim saradnicima - Janka Pusta) vrši jedno organizovanje i ponovno ustrojavanje većih jedinica oko pravoslavnih teritorija, s očitom namerom da se ovde izazove ponavljanje događaja od 1941. godine. (Prema iskazima poručnika Ankofo, pukovnik Servaci je isto izrazio rečima; sa dodatkom da, nakon stvaranja jakih ustaških snaga, nemačke trupe koje su se ovde istrošile u partizanskim borbama, uprkos svim dobrim željama, neće više moći pružiti otpor hrvatskim namerama).

U toku večeri došlo je do dve izjave sa nemačke strane. U ovom trenutku one obadve imaju svoj puni značaj, ali, pri daljoj izgradnji ovdašnjih ustaških pozicija, jednog dana ne bi mogle opstati više jedna pored druge:

1) Nemačke trupe neće nikada dozvoliti istrebljenje ovdašnjeg pravoslavnog življa. One će zaštititi ne samo pravoslavne dobrovoljce koji se sa njima zajedno bore nego i žene i decu od eventualnog ponavljanja događaja od 1941. godine.

2) Nemačka i hrvatska vojska su saveznici. Ako stoga pravoslavni povedu ofanzivu protiv ustaških pripadnika, nemačka vojska morala bi stati na stranu ustaša.

Doći će se, dakle, jednog dana (i po svoj prilici vrlo skoro) na definiciju ovdašnjih nemira. Od strane Hrvata priča se o jednoj pravoslavnoj ofanzivi (već danas su divizija i korpus preplavljeni dnevno sa više ili manje izopačenim izveštajima, dok se stvarno nemački štabovi u povećanom obimu bave političkim ubistvima pravoslavnih od strane ustaških pripadnika). Pošto se, na žalost, na osnovu dosadašnjih iskustava, teško može pretpostaviti da će se istiniti sud nemačkih vojnih instanci, dobijen na licu mesta, moći sprovesti uprkos političkim odlukama u Zagrebu i Berlinu, dobijenim na osnovu one sive knjige tipičnih falsifikata i izvrtanja, postoji opasnost, pri produženju sadašnjeg razvoja, da na kraju nemačka vojska ne bude više gospodar situacije u severnoj Dalmaciji. Izgleda

tako da je vojvoda jasno uvideo ovu vezanost nemačkih vojnih vlasti i na osnovu toga, u ultimativnoj formi, zahteva odluku za jedan od dva sledeća puta:

1) Povećanu saradnju sa nemačkim vlastima, kako bi se eliminisala nadmoćnost ustaša koji se prijateljski odnose prema partizanima. Ili

2) Osamostaljenje vojničke delatnosti pravoslavnih borbenih skupina, da bi postigao koncentraciju snaga na jednom čisto pravoslavnom otoku, za predstojeću borbu za opstanak ovdašnjeg starosedelačkog pravoslavnog življa.

Poznavajući ovdašnje prilike, sa nemačke vojničke strane priznaje se hitnost ovako formulisanih alternativa i treba se bojati da bi dalje izostavljanje smernica i sredstava pomoći, koji bi omogućili povećano okupljanje pravoslavnih borbenih skupina za borbu protiv partizanštine, dovelo do stvaranja jedne takve situacije iz koje bi se nemačke jedinice izvukle samo uz velike gubitke.

•"

Konrad
poručnik i starešina jedinice

Arhiv VII, NAV-N-T-311, r. 194, s. 42-44,
Zbornik XIV, 3, str. 951-954

BR. 26

ČETNICI U SEVERNOJ LICI - HRVATSKA BORBENA ZAJEDNICA

392. /hrvatska/ pešadijska divizija
Odelj. obaveštajno Br.613/44 pov.

Divizijsko komandno mesto
10.6.1944.god.

Predmet: hrvatske borisene zajednice
Prilog: 1

Komandi 15.brdskog armijskog korpusa.

Obaveštajno odeljenje divizije održalo je 7.6.1944.godine u Drenovom klancu /8 km.severoistočno od Otočca/ razgovor sa:

1.- *Jocom Eremićem*, bivšim komandantom područja Kordun i partizanskim majorom¹,

2.- *Stevom Kosanovićem*, zvanim "Jabučar" bivšim političkim komesarom Grupe Kordunaških odreda: Plaščanski, Kordunaški i Karlovački odred,

3.- *Durom Šumanjom*, zvanim "Šušnjar" bivšim komandantom Plačanskog odreda,

4.- *Ilijom Vlasićem*, do početka maja komandant jednog četničkog odreda u rejonu Donji Lapac pod komandom delova 373.pešadijske divizije. Razgovaralo se o:

1.- formiranju i angažovanju dve hrvatske borbene zajednice

2.- zadacima borbenih zajednica i cilju antikomunističkog pokreta na Kordunu;

3.- raspoloženju stanovništva na Kordunu;

4.- propagandnoj podršci pokretu od strane divizije.

Eremić je bio na putu da bude uhapšen. Pobegao je kod Nemaca kojima se 12. maja 1944. stavio na raspolaganje. Priznao je "poglavnika i hrvatsku državu", izrazivši spremnost "da stavi crtu preko događaja iz 1941 i da prestupi ustaša (masovni pokolj Srba -B.L.) kao da se nisu ni desili". Kada su formirali četničku jedinicu nazvali su je Dobrovoljački odredi Gacke zone (Zbornik, XIV, 3, str. 788-792).

Uz tacku 1.- Formiranje i angažovanje.

Vlasić, koji lično ima jedan posed u Drenovom Klancu, formiraće od pravoslavnog stanovništva iz sela na prostoru od Brloga/12 Km. severozapadno od Otočca/ do Zalužanice/8 km. istočno od Otočca/, jedan odred, čiji bi isključivi zadatak bio da štiti pravoslavno stanovništvo od partizana.

Postavljeni su sledeći uslovi:

1.-Legalizovanje, tj. povratak iz šume ispred ustaša partizanima prebeglih četnika iz italijanskog doba.

2.-Priznavanje hrvatske države, a naročito njenih organa u užem rejonu odreda.

3.-Odstranjivanje oznake "četnik" i odbacivanje svih velikosrpskih ili jugoslovenskih obeležja.

4.-Sprečavanje svih prebacivanja i pretnji ustašama i Hrvatima uopšte.

5.- Vođenje i podnošenje spiskova sa imenima svih pripadnika sa podacima o pouzdanosti, po specijalnim obrascu. U odred se ne smeju uzimati one koji nisu meštani i takve treba odstraniti.

6.- Otkomanda jednog proverenog čoveka za vezu sa divizijom.

7.- Podčinjavanje nemačkom Vermahtu.

Za uzvrat biće osigurani:

1.- lečenje ranjenika u poljskim bolnicama Vermahta.

2.-snabdevanje po potrebi i prema sledovanju civilnog stanovništva.

3.-zaštita prijavljenih dobrovoljaca i njihovih pripadnika od napada sa treće strane, ukoliko ne budu krivi.

Vlasić se složio sa svim tačkama.

Odred će biti podčinjen najbližoj nemačkoj jedinici. Osiguravanje rejona/celinu vidi na pausima karata koji se prilažu/, biće ograničeno na stalno izviđanje u dubini rejona i uništavanje komunističkih organizacija. Veće akcije izvoditi samo uz saglasnost predpostavljene nemačke trupe.

Šumanja će pod istim uslovima formirati jedan odred u rejonu Plaškog od meštana pravoslavne veroispovesti, koji su do sada ratovali na strani partizana. Formiranje izvesti na taj način, što će se antikomunistički pripadnici Plaškog odreda, koji su bili razbijeni na manje grupe, iz rejona Plaški-Lička Jesenica-Tobolić-Primišlje-Tržić, kao i Kordunska brigada, zajedno sakupiti u Brosovcu/ 12 km. severoistoč. od Otočca/ i tamo biti obuhvaćeni. Zatim je predviđeno, da se za vreme akcije, preko Kapele i Jasenice usput prodre u rejon Plaškog i on zauzme, sa istovremenim pročešljavanjem terena na severoistok. To će učiniti nemačke snage, a na liniji Tounj-Primišlje. Drugi korak je čišćenje terena do Korane, od Slunja zaključno do Siče/ 22 km. severoistioč. od Ogulina/, a predviđeno je da se to učini isključivo pomoću nemačkih snaga. *Šumanja* će tada sa svojim snagama držati visove zapadno od Korane u označenom rejonu. Slunj bi morao biti posednut ustašama.

*Uz tacku 2-*Kod razgovora o ovim pojedinostima došlo je jasno do izražaja, da su se pravoslavci i komunisti našli na jedinstvenoj političkoj i vojničkoj osnovi. Oni su u svom dosadašnjem rzavoju napustili dva suprotna pravca i prišli ovamo. Njihov zajednički neposredni cilj je pridobijanje delova srpskog naroda. Time se takođe objašnjava i planiranje, da se čitav Kordun očisti od partizana. Nema sumnje, da i pored najbrižljivije kontrole i truda, može neki zaključak pojedine zajednice da trpi. No, zbog tako mnogo zajedničkog u zaključcima sednice, ograničavanje na čisto vojne zadatke osiguranja, ne bi trebalo da ostane samo želja nemačkog Vermahta.

Bivši četnici, pod rukovodstvom *Vlasića*, biće i pored njihovih potajnih velikosrpskih želja, pogodnim postupkom nemačkog Vermahta ograničeni u svojim zadacima osiguranja. Kod rukovodioca koji su prebegli od partizana, radi se o ljudima koji su za čudo dobro politički obrazovani. Oni su trezveno sagledali sadašnju svoju političku i

R

vojnu situaciju i zbog toga konačno slede političke ciljeve. Odbacivanje njihovog omrznutog komunističkog sistema i iskustvo višegodišnjeg partizanskog ratovanja, daje im energiju koja ima prevagu nad onom kod četnika.

Takođe je nepoželjno i ne bi se moglo pretpostaviti, da se antikomunistički pokret iscrpe u formiranju slabih jedinica za osiguranje. Prilika, njihov zahtev, da se Kordun koji se do skora mogao označiti kolevkom partizanskog pokreta u Hrvatskoj, vojnički oslobodi i politički pridobije za Nacional-socijalizam, ta prilika se mora iskoristiti svim sredstvima.

Odnos do sada prebeglih partizanskih rukovodioca jedan prema drugome, biće dakle u prvo vreme sledeći: Eremić i Jabučar obrazovaće jednu komandu za vezu sa divizijom radi političkih i propagandnih pitanja. Ovoj komandi su oba odreda, Vlasić i Šumanja, podčinjeni. Oni će dobijati vojna naređenja isključivo i jedino od njihovih, u taktičkom smislu predpostavljenih, nemačkih trapa.

Uz tačku 3. Raspoloženje stanovništva u Kordunu.

Bivši partizanski rukovodioci koji su bili prisutni razgovora tvrde, da je pravoslavni živalj Korduna pretežno antikomunistički nastrojen, što znači da odbijaju Tita sa njegovim partizanima i njegovim komunističkim uređenjem. Za ovu tvrdnju navedeno je više događaja, od kojih se navode sledeći:

a/ U Veljunu/ 16 km. severno i severoistočno od Slunja/ bio je za 25. maj od strane partizana pripremljen zbor, na kome su pretežno učestvovala žene i devojke, njih oko 500-600. Govorio je partizanski pukovnik *Stanko Opačić*, nazvan "*Čanica*" /član AVNOJ-a i ZAVNOH-a/. Kada je on počeo govoriti protiv antikomunističkog pokreta, a pre svega protiv Eremića, žene su povikale: "Živeo Eremić!", pa negodovanjem i na drugi način stvorile utisak da Eremića smatraju valjanim čovekom koji je na ispravnom putu. Skup se nije mogao do kraja održati kako je bilo predviđeno, žene su bile kao "žene" bez političkih prava rasterane, a 40 njih pohapšeno.

b/ U istom mestu sakupile su se, pre izvesnog vremena, mnogobrojne žene i zahtevale puštanje na slobodu jednog čoveka koji, prema mišljenju "naroda" nije bio kriv. One su pri tome govorile odprilike ovako: "Stalno pridikujete, da je vlast u rukama naroda, a da ste vi njegovi zastupnici. Govorite kako narod treba da odlučuje o pravdi ili nepravdi. Ovde je sada "narod", a narod zahteva oslobođenje zarobljenika. Ako nam ne predate čoveka, onda niste ništa bolji od ustaša 1941." Zatvorenik nije bio predat, već je opet uhapšeno više žena.

c/ Često pominjani pozdravni telegrami Titu dolaze na taj način, što neko od članova Partije sastavi tekst koji od prilike glasi: "Narod Plaškog stoji u neraskidivoj vernosti iza svoga junačkog vođe Tita i neće baciti oružje iz ruku dok i poslednji okupator ne bude proteran. . ." Tada prisutna masa biva upoznata sa sadržajem telegrama i bude upitano je li ko protiv. Niko se ne javlja zbog tajnih agenata koji su svuda okolo i Tito raspolaže novim dokazom privrženosti svoga naroda. Ove adrese se uobličavaju još sa većim dejstvom, sakupljanjem mnogobrojnih potpisa. Titov vrhovni štab sakuplja pozdravne telegrame i šalje ih putem kurira za London i Moskvu i to u prvobitnom tekstu, tako da bi se tamo stvorio utisak kako narod Jugoslavije stoji uz svoga maršala Tita.

Uz tačku 4. Propagandna podrška.

Uskoro posle prelaska Eremića, Okružni komitet komunističke partije Korduna, sastavio je jedan avionski letak protiv njega i njegovog pokreta i zamaskirao ga potpisom Narodnog odbora za oslobođenje i potpisom novog komandanta oblasti. U međuvremenu treba da se pojavi još jedan avionski letak, koji nam ne stoji na raspolaganju. Eremić je poslao otvoreno pismo političkom komesaru 4. korpusa, *Veci Holjevcu*. Prebegli oficiri i pripadnici bivšeg Plaškog odreda, uputili su istovremeno pisma sa pozivom na predaju, ostatka odreda.

Sada se predviđa, da se sredstvima divizijskog propagandnog štafela izrade avionski leci, a takođe isti izrade i sredstvima propagandnog štafela Hrvatske. Oni će se izraditi posle izrade projekta antikomunističkog pokreta. Bacanje pomoću aviona treba tek posle da usledi. Momentano bolje odgovara političkoj situaciji rasturanje letaka pomoću samih pripadnika pokreta. Pokret će, osim toga, izvestiti o tekućim događajima, što bi se sa nemačke strane samostalno moglo iskoristiti u propagandnoj borbi protiv Tita. Prema izjavi *Eremića*, još sada je moguće njihov i naš nemački propagandni materijal razdeliti po celom Kordunu, pošto pojedine grupe imaju dobar oslonac kod stanovništva. Razgovor sa vođama antikomunističkog pokreta dozvoljava pogled iza kulisa Titovog partizanskog pokreta, koji se tako obuhvatnije i dublje ne bi mogao sagledati. O mogućnosti i neophodnosti da se ova saradnja iskoristi za antikomunističku i propagandnu borbu, izvestiće propagandni štafel uskoro specijalnim izveštajem. Obećano je sastavljanje pogodnog materijala.

Za komandu divizije
[potpis nečitak]
I.štabni oficir

Arhiv VII, NAV-N-T-314, r. 566, s. 47-50.

BR. 27

DESET HILJADA ČETNIKA U NEMAČKOJ OPERACIJI "TRUMPF"

Poverljivo

Vojnopravni komandant Jugoistoka
Ic. pov. br. 5330/44

H. Qu., 15. 7. 1944

14. VII 44. u 9.00 časova pre podne vodio sam razgovor u krajskomandanturi Kruševac sa merodavnim četničkim komandantom Neškom Nedićem iz štaba Draže Mihailovića. Razgovor je vođen na molbu pomenutog Nedića. Neško Nedić je sada načelnik štaba četničke grupe² koja se sa nama bori u akciji "Trumpf" i čija se jačina može proceniti na oko 10.000 ljudi.

U uvodnom izlaganju Nedić je napomenuo da su četnici u Englesku izgubili svako poverenje, pošto su ih Englezi izdali i sada Titovim bandama liferuju naoružanje i municiju usled čega četnici moraju da krvare i da umru. Pošto su oni sami u borbi protiv komunizma i suviše slabi, uvideli su da moraju tražiti oslonac u nemačke oružane snage kojima će se bezuslovno potčiniti sa puno poverenja. Oni su spremni da se bore protiv komunizma svuda tamo gde bih ih ja postavio. Na drugoj strani, Nedić je molio ponovnu pomoć u vidu isporuke municije i naoružanja, a naročito teškog naoružanja. Četnici su spremni da daju svaku garanciju da će se isporučeno naoružanje i municija upotrebiti samo protiv komunizma. On je molio dvostruki borbeni komplet pešadijske municije koja se treba izdati pod kontrolom Štaba za vezu Vajel, na primer uz povraćaj praznih čaura, dalje je molio isporuku nekoliko italijanskih teških minobacača. Molio me je za odluku. Ja sam ukazao na štetu koju su pripadnici Draže Mihailovića naneli nemačkim

¹ Izostavljen je pečat sa brojevima i slovima koja označavaju kome je sve poslat dokument.

² Odnosi se na 4. grupu jurišnih korpusa.

oružanim snagama na drugom mestu, a naročito u Beogradu i na severoistoku, a isto tako i na neprijateljsku propagandu koja se upražnjava u novinama i na drugim mestima. Ja sam priznao lojalno držanje četnika koji se bore, a kojima, međutim, nasuprot stoji sasvim drugi četnički duh, a naročito u Beogradu. Preduslov za bolji odnos je da se ovde izvrši temeljna promena. Od Nedića sam zahtevao da ovo i kod svojih najviših komandi jasno stavi do znanja. On je ovo obećao i naglasio još veliku mržnju svih četnika prema Engleskoj. *U ovom osećanju mržnje našli bi se, štaviše, spremni da se stave na raspolaganje sadašnjoj srpskoj vladi kao legalni četnici.* Ovo je, međutim, *neizvodljivo iz političkih razloga*, pošto bi onda kod mentaliteta jednog velikog dela srpskog naroda važili kao izdajnici u nacionalnoj stvari *i mnoge Srbe oterali u ruke crvenih*, koji bi se onda, bez sumnje, postavili kao jedini spasioci otadžbine. Neško Nedić je još jednom molio za poverenje ne samo ovdašnjih nemačkih komandi nego i čitavog nemačkog naroda, kao i za priznanje srpskog naroda kao najvećeg neprijatelja komunizma na Balkanu. *Kao dokaz, svog unutrašnjeg raspoloženja, ponudio se da se lično dalje bori na istočnom frontu posle čišćenja Srbije od komunizma* i siguran je da bi to slično njemu učinio i jedan veliki broj četnika.

Ja sam obećao da ću ispitati želje. Međutim, brzu odluku ne mogu da donesem, pošto je odnos prema četnicima u velikoj meri politička stvar u kojoj treba da učestvuju još i druge merodavne nemačke komande.

Moj lični utisak je da se ovog puta *radi o potpuno ozbiljnoj ponudi četnika koju treba prihvatiti.* Po mom mišljenju ovde se pruža *poslednja šansa* i ako se ne iskoristi, moglo bi značiti propust sa teškim posledicama. Ako četnike ponovo odbijemo, teramo ih, bar delimično, u logor crvenih. Nemački oficir za vezu major Vajel, nosilac krsta viteškog reda, koji se od pre dužeg vremena nalazi kod četnika, izrazio mi je *isto shvatanje* o ozbiljnosti ponude.

Felber [Hans Gustav]
General pešadije

Dostavljeno:

GrA "F"	= 2
Poslaniku Nojbaheru	= 1
Höh. SS u Pol. Fhr	= 1
Uprav [nom] štabu	= 1
Načelniku	= 1
Ic	= 1
Ia/KTB	

- 1) To mora DM sam da kaže i to zvanično.¹
- 2) Ponuda i želje nisu ništa novo.
- 3) Četnicima u južno Srbiji Tito se nalazi na vrhu. Stoga oni to prihvataju
- 4) Svi Srbi su prevrtljivi

Arhiv VII, NAV-N-T-311, r. 195, s. 725-726
Zbornik XIV, 3, 956-957

¹ To i dalji tekst dopisano rukom.

\

BR. 13

DRAŽA MIHAILOVIĆ ISPORUČUJE ŽITO U RAJH

*D. G. Beograd br. 106 od
Inostranih poslova Berlin
Br. 1570 od 17. 7. 44*

Pov_ doph

Poslaniku Nojbaheru

1. Generalkvartirmajter Vagner saopštava Vam dopisom od 11. 7. (skraćeno) sledeće:

"Prilikom jednog razgovora sa ministrom Rajha za ishranu pomenuto je da doprinos srpskog područja za potrebe ishrane velikog nemačkog Rajha ni u kom pogledu ne zadovoljava. Ministar je izjavio da D. Mihailović, koji je u protekloj godini bio izdašni liferant žita, u buduće ne bi više smeo, na osnovu saopštenja ministarstva inostranih poslova, da bude uključen. Razloge za ovakvo odbijanje ne mogu da sagledam. Položaj Rajha u pogledu ishrane je usled proboja na njegovo područje ipak do te mere zaoštren da se ni pod kakvim uslovima ne smemo odreći doprinosa srpskog područja.

Bake mi je predložio da se Vama obratim. Bio bih Vam posebno zahvalan kada biste mogli što pre da mi o tome iznesete stav."

2. Javljam o tome sledeće:

a) Preuzeću na sebe, zajedno sa generalom Felberom, koji je primio kopiju ovog dopisa, i vicešefom Betnerom da se dopis iznese prilikom referisanja Betnera kod ministra Rajha Bakea. Betner je javio da se prilikom razgovora predsednika vlade Nedića i šefa vojne uprave Nojhauzena prvi složio sa predviđenom isporukom od 86.000 tona žita i dodao da će se na pogodan način kod DM pobrinuti za isporuku ove količine. Kako je rekao, prošlih godina je na osnovu sporazuma učinjenih krišom o tome da se saraduje sa DM ili da se on toleriše, obezbeđeno sprovođenje isprouka. Slično rešenje ne bi se moglo izbeći ni ove godine. Politički položaj, koji je teži nego prošle godine, zahteva donošenje konkretnih političkih zaključaka, koji su utoliko hitniji budući da je vršidba žita ovih dana već počela, a preuzimanje je praktično moguće jedino kod samih vršalica.

b) Saopštenje Ministarstva inostranih poslova koje je citirao ministar Rajha za ishranu nije mi poznato. U ovakvoj formi ono mi ne izgleda verovatno.

c) Ovde se polazi od toga da se pod "doprinom srpskog područja" misli samo na Srbiju južno od Dunava, a ne i na Banat. Međutim, ovo srpsko područje nije ništa doprinosilo obezbeđenju ishrane za velikoriemački Rajh, već samo za snabdevanje trup koje se na tom području nalaze, automobilskih pogona i potreba gradskog stanovništva (sa oko 76.000 tona).

d) Predviđena količina čini oko 3/7 procenjenog prinosa žita. Ostatak će potrošiti samo stanovništvo zemlje.

e) Pretpostavljam da ćete imati prilike da o tome govorite sa generalkvartirmajstvom, odnosno ministrom za ishranu Rajha i da stoga odavde ništa neće biti pokrenuto.

Junke

Tajna i javna saradnja četnika i okupatora 1941-1945, str. 111-112.

BR. 13

PREGOVORI MIHAILOVIĆEVIH OPUNOMOĆENIKA
SA NEMCIMA U TOPOLI

Poverljivo

Vojni komandant na Jugoistoku
Obaveštajno odeljenje Abveroficir
Pov. br. 6263/44

rejon razmeštaja
13. 8 1944.

Grupi Armija F (Obaveštajno odeljenje) o'j'icir Abvera.
Specijalnom opunomoćeniku Min. spolj. poslova za jugoistok
- na ličnost tajnom savetniku Junkern (Junker) -

U prilogu se dostavlja pribeleška o razgovoru održanom 11. 8. u Topoli između Ritmajstera princa fon Vredea (Fürst von Wrede) s jedne strane i majora Račića (Racic) odnosno kapetana Neška Nedića (Nesko Nedic) s druge strane.

Za vojnog komandanta na Jugoistoku
Načelnik generalštaba
Po naređenju
Princ fon Vrede (Fürst v. Wrede)

Prilog 1.
Komandant Jugoistoka
Komanda grupe armija F¹
grupa k/abver oficir
Pov. br. 6103
13. avgust 1944.

Obaveštajno odeljenje Pov. br.
6203/44.

Pribeleška o razgovorima sa predstavnicima pokreta Draže Mihailovića (DM) u Topoli 11. 8. 1944.

Sastanak je organizovan po želji ministra Nojbaheera (Neubacher), da se prouče nove osnove, na kojima Draža Mihailović želi sastanak sa jednom odgovornom nemačkom ličnošću.

Prisutni: Ritmajster princ Vrede (Fürst von Wrede)
Ritmajster fon Hervart (von Herwarth)
Sonderfirer vođa Horah (Sonderführer Horak)
Vodnik Fidler "Egon" (Fiedler "Egon")

Od strane Draže Mihailovića:

*Major Račić (Racic), kapetan Neško Nedić
(Nesko Nedic), kapetan Kalabić (Kalabic)*

Početak: u 14,20 kraj u 15,45 časova.

Ritmajster princ Vrede: kapetan Neško Nedić izneo je gotovost Draže Mihailovića da se neke stvari pretresu. Jedna visoka nemačka ličnost, svakako specijalni firerov opunomoćenik za Jugoistok, je spremna, da se pod izvesnim uslovima odazove želji Draže Mihailovića, radi ličnog razjašnjanja. Princ Vrede je ovlašćen da razjasni sledeće: prvo, uslovi pod kojima Draža Mihailović želi objašnjenje i drugo da saopšti da sa nemačke strane ne bi trebalo biti pismeno potvrđen neki definitivni ugovor. Sa

nemačke strane vodiče se računa o želji da razgovori ostanu tajni. Na pitanje ritmajstera princa Vredea, da li major Račić i kapetan Neško Nedić govore kao ovlašćenici Draže Mihailovića, objasnio je major Račić da su oni 10. 8. bili kod Draže Mihailovića i izričite opunomoćeni za današnje razgovore.

Princ Vrede objasnio je sa svoje strane, da je on isto tako ovde po naređenju svog pretpostavljenog i podvlači, da bi se danas moglo raditi samo o jednom preliminarnom dogovoru, o mogućnosti ostvarenja jednog razgovora između Nojbahera (Neubacher) i Draže Mihailovića (DM). Naročito on nije ovlašćen, sa svoje strane, da pravi nikakve sporazume. On moli majora Račića da mu saopšti na kakvim bi novim postavkama mogao biti pripremljen jedan razgovor između Draže Mihailovića i Nojbahera.

Major Račić složio se sa izlaganjem princa Vredea. On naglašava da se do sada saradivalo samo u pojedinačnim pitanjima. No obzirom na situaciju moralo bi doći do jednog celovitog rešenja. Političko zauzimanje stava Draže Mihailovića i njegovog pokreta potpuno se izmenilo. Oni su spremni da u potpunosti sa nama saraduju. Oni predlažu stvaranje jednog nacionalnog fronta koji bi obuhvatio Srpsku državnu stražu, Srpski dobrovoljački korpus, formacije Draže Mihailovića i sve nacionalne snage orijetisane protiv komunista. Pokret Draže Mihailovića je spreman da ide u celosti u ovaj front. Osnovni zadatak je opšta mobilizacija i stvaranje jedne srpske nacionalne armije, za uništenje komunizma u Srbiji. Kada komunizam u Srbiji bude pobeđen, pokret Draže Mihailovića spreman je da se uključi prema naređenju nemačkog rukovodstva na Balkanu i ma gde drugo.

Bugari nisu nikakvi dostojni okupatori, Nemci su dali oružje Albancima, Hrvatima itd. jer oni umeju da laskaju Nemcima. Danas su Nemci od njihove strane prevareni. Nemci nisu pravilno procenili ove ljude. "Srbi, koje vi niste poznavali, ipak se bore za vas. Mi se obavezujemo našom časnom oficirskom rečju da ćemo biti verni. Pokret Draže Mihailovića je spreman da da sve garancije koje Nemci budu zahtevali. Naše smrtno neprijateljstvo protiv komunizma je najbolja garancija naše vernosti. Nas ne interesuje budućnost, svejedno kako će se rat završiti, mi smo odlučili, ako tako mora biti, da viteški propadamo."

Draža Mihailović je spreman za razgovor sa poslanikom Nojbaherom. On moli samo da se razgovor ne održi u Beogradu ili nekom većem gradu. Major moli da se razgovori ubrzaju, jer se mora deliti. Komunisti planiraju jednu veliku operaciju. Princ Vrede odgovori, da on ne može dati nikakav termin, pošto poslanik Nojbaher privremeno boravi van zemlje. Neško Nedić potom ukaza, da zaključenje jednog usmerenog sporazuma mora biti vezan za dva uslova:

Naime da prvo: Draža Mihailović lično ostane ilegalan i drugo: Da se pokret Draže Mihailovića neće obući u nemačke uniforme.

Cilj pokreta Draže Mihailovića je stapanje pokreta Draže Mihailovića sa celokupnim nacionalno orijentisanim srpskim narodom.

Princ Vrede izjavi, da bi za slučaj ostvarivanja razgovora, on predložio svojim pretpostavljenima kraljevski dvorac na Oplencu. Potom major Račić i Neško Nedić odmah predložiše jedno mesto u blizini Čačka, što je bilo odbijeno. Oni zatim izjaviše da su sporazumni sa nemačkim predlogom.

Iako se nije htelo ulaziti u detalje ukazalo se na to, da uslov jednog sporazuma mora biti primanje nemačkih vojnih vlasti i obustava svih prepada protivu njih. Račić dotace pitanje razgraničenja srpske teritorije i tom prilikom postavi pitanje da li bi se pokret Draže Mihailovića borio i protiv komunista u Crnoj Gori, Istočnoj Bosni i Sremu. Princ Vrede odgovori, da on ne može po ovom pitanju zauzeti stav.

Princ Vrede je tada rezimirao predloge i želje predstavnika Draže Mihailovića u sledećem:

1. Draža Mihailović želi da razgovara sa Firerovim opunomoćenikom Komandanta za Jugoistočni prostor.
2. On zahteva prikupljanje svih nacionalnih srpskih snaga.
3. Mobilizacija i naoružanje svih borbeno sposobnih nacionalnih Srba za borbu protiv komunizma. Naoružanje i rukovodstvo obezbeđuje nemačka vojska.

4. Draža Mihailović moli da lično ostane ilegalan.
 5. Pripadnici pokreta Draže Mihailovića ne treba da oblače nemačke uniforme.
 6. Mesto sastanka ne treba niukom slučaju da bude Beograd ili neki veći grad.
- Na suprot ovom naše sopstvene želje:
7. Draža Mihailović je sporazuman sa jednim usmenim a ne pismenim sporazumom.
 8. Obećava se obustava svih mera uperenih protivu nemačkih vojnih vlasti i njihova zaštita.

• • ,
• Vrede (Wrede)
Ritmajster

Arhiv VII, NAV-N-T-311, r. 286, s. 508-511,
Zbornik XIV, 4, str. 1068-1070

BR. 30

NEMCI SNABDEVAJU ČETNIKE U SRBIJI ORUŽJEM I MUNICIJOM

Poverljivo
Operativno odelenje Ia
Oper. br. 3769-44 pov.

Glavni štab, 16. 8. 44.

Obaveštajnom odelenju

U nadovezi na odgovor od 15. 8. saopštava se, da se za izdavanje četničkim jedinicama mogu staviti na raspolaganje, u najboljem slučaju, sledeća oružja:

- 7.000 pušaka 6,5 mm (ital.) sa po 100 metaka
- 50 teš. mitraljeza 8 mm (ital.) sa po 13.000 metaka
- 42 laka bacača 4,5 mm (ital.) sa po 250 metaka.

Upozorava se na to, da je time iscrpljena celokupna zaliha italijanske pešadijske municije u domenu Komandanta Jugoistoka i da se nove pošiljke mogu očekivati tek od oktobra 1944. godine i to u ograničenom obimu.

Potpis rukom
Zelmajer (Selmayr)¹

Arhiv VII, NAV-N-T-311, r. 192, s. 570,
Zbornik XIV, 4, str. 1071

i

¹ Jozef (Joseph), pukovnik, načelnik Štaba Komande Jugoistoka.

SAVETOVANJE U KOMANDI JUGOISTOKA O PRIHVATANJU
HITNIH PONUDA DRAŽE MIHAILOVIĆA O SARADNJI

[Prilog

*Podloga za diskusiju
uz ponudu za pregovore Draže Mihailovića*

U nastavku ranijih želja za pregovorima pojedinih četničkih podvoda u cilju zajedničkog vođenja borbe protiv Titove gerile i sa željom da mu se liferuje oružje, Draža Mihailović je na najrazličitije načine i u formi hitnosti ponovo izražavao takve želje.

Pritom je on sad i zvanično uključio premijera Nedića, koji podvlači želje četnika i koji je zbog njih zatražio razgovor s Vojnim komandantom Jugoistoka. Treba računati s tim, da će se Nedić predstaviti kao govornik jednog srpsko-nacionalnog fronta jedinstva i da će istovremeno ponuditi demisiju svog kabineta.

2.) *Ponuda za pregovore* Draže Mihailovića predviđa sledeće bitne tačke:

- a) Bezuslovno obećanje, da nijedan nemački vojnik neće biti napadnut od četnika. Davanje talaca.
- b) Zajednička borba isključivo protiv komunista u cilju uspostavljanja mira i reda. Nemci i četnici ne moraju biti neprijatelji.
- c) Neprijatelj br. 1 su komunisti i svi oni koji ih podržavaju ili ne sadejstvuju u borbi protiv komunista.
- d) Draža Mihailović moli, da ga se privuče organizovanju Srpskog dobrovoljačkog korpusa i organizovanju Dobrovoljačkog korpusa.
- e) Bilo kakva veza s partizanima je nemoguća.
- f) Draža Mihailović moli da se stvori prijateljskije raspoloženje, da bi se oslobodilo četnike, koji su uhapšeni u Srbiji, bez posredovanja četnika.
- g) U slučaju invazije nema borbe protiv Nemaca. Borba protiv komunista će se produžiti. Četnici hoće da spreče vezu partizana s invazionim trupama.
- h) Draža Mihailović nema veze s Englezima. On i ne želi više da je ima, odgovarajući engleskom držanju prema sipskom narodu.

3.) Kao motivi za manje ili više ultimativno postavljenu ponudu za pregovore ocrtavaju se:

- a) Akutna opasnost u kojoj se Srbija nalazi usled upada komunističke Titove gerile.
- b) Nužda, da se sada formira jedan srpski jedinstveni front protiv komunista,
- c) Zabrinutost pred verovatnošću, da će deo četničkih podvoda, spoznajom nedostatnosti sopstvenih borbenih snaga i izostanku dovoljne podrške oružjem, preci Titu.
- d) Bojazan od pojava dezorganizacije u četničkim bandama,
- e) Spoznaja da je sadašnja vlada u izgnanstvu u suštini prohrvatski orijentisana (Tito i Subašić).
- f) Spoznaja, da se u slučaju odlaska nemačkih trupa Srbija mora braniti od naroda koji s njom graniče, a koji nepriznaju srpske hegemonističke pretenzije,
- g) Činjenica da Anglo-Amerikanci ni u bližoj budućnosti neće biti u stanju da preduzmu stalno snabdevanje oružjem pokreta Draže Mihailovića. Obziri Anglo-Amerikanaca prema Rusiji ne dozvoljavaju otvorenu podršku nacionalno orijentisanog Draže Mihailovića.

... . 4.) Nemačka rasmatranja **uz** to:

a) U vojničkom pogledu:

a1) Svako pojačanje sopstvenih snaga mora u osnovi da važi kao poželjno,

a2) Stvarna podrška može se očekivati samo od takvih formacija koje su obučene i koje se disciplinovano podvrgavaju komandovanju,

a3) Liferacije oružja bandama su u principu nepoželjne, pošto mogu da postanu nosioci oružja protiv nemačkih trupa,

a4) Međutim, ne isporučivanje oružja mora danas da dovede do apsolutne rezignacije a time praktično i do neprijateljskog držanja,

a5) Posledica toga je ponovno oživljavanje prepada i sabotažnih akata na području Srbije, blokada željeznica i drumskih veza i vezivanje daljnjih nemačkih snaga, koje i ne postoje.

b) U političkom pogledu:

b1) Na najvišem mestu predložena samo opciona obećanja su otklonjena. Njihovo ponovno predlaganje je potrebno s obzirom na sada dosegnutu fazu razvoja u Srbiji i obzirom na razvoj na drugim frontovima.

b2) Nepristanak na ponudu za pregovore dovodi do krize vlade u Srbiji, do zaokreta pojedinih četničkih bandi ka Titu i do apsolutnog neuspeha politike koju smo do sada vodili u Srbiji.

b3) U slučaju negativne odluke, Draža Mihailović je praktično prisiljen da traži oslonac na drugoj strani, koji može biti kupljen samo neprekidnim izvršavanjem naređenih sabotažnih akata.

b4) Negativni odgovor Draži Mihailoviću praktično predstavlja velespeh Anglo-Amerikanaca, koji time u srcu Balkana dolaze u posed jednog antikomunističkog izolacionog sredstva (tampona).

b5) Ne sme se prevideti, da je u slučaju, da Englezima uspe da Narodno-oslobodilačku vojsku, za koju su pretežnim njenim delom još ni danas ne može reći da je osvedočeno komunistička, potčine svojim ciljevima, moguće stapanje Narodno-oslobodilačke vojske s četničkim bandama. S tim u vezi se ukazuje na to, da je kralj Petar sjedne strane priznao Narodnooslobodilačku vojsku, a s druge strane sada kao i ranije poseduje poverenje Draže Mihailovića. Fuzija oba pokreta je dakle potpuno moguća, naročito kad se uzmu u obzir nacionalne odluke koje su priznate u Narodno-oslobodilačkoj vojsci i pri naročitom interesu, koji engleski premijer pokazuje za ličnosti Tita i Subašića.

c) U privrednom pogledu:

Prikupljanje žetve, seča stabala i eksploatacija visokovrednih minerala u sadašnje vreme mogući su samo pomoću četničkih bandi. Raskid veza s četnicima dovodi u Srbiji u pitanje celokupno dobijanje dobara.

5.) *Predloži za vodenje pregovora:*

a) s Nedićem

a1) U načelu treba da dođe do izražaja spremnost za pristanak na predloge Draže Mihailovića,

a2) Predlog za formiranje srpskog jedinstvenog fronta treba pozdraviti,

\

- a3) Treba obećati spremnost specijalnog opunomoćenika Ministarstva spoljnih poslova za razgovor s Dražom Mihailovićem,
- a4) Treba izraziti nameru vršenja isporuka oružja,
- a5) Treba razmisliti o obećanju da će se stvar ponovno izneti pred Firera.

b) S *Dražom Mihailovićem*:

treba raščistiti:

bi) Zašto ponuda Draže Mihailovića dolazi u vreme, kad vojnopolitička situacija Rajha izgleda slabo povoljna?

b2) Kakav je stvarni odnos Draže Mihailovića prema Englezima odnosno prema Amerikancima? Posebno, da li su usledili dogovori na dugačak rok i obećanja materijalne prirode?

b3) Staje poznato o Teheranskim zaključcima?

b4) Sta zna Draža Mihailović o invazionim namerama?

b5) Šta je poznato o političkom razvoju u Bugarskoj?

Treba obećati:

b6) Isporuke oružja.

b7) Obuku četničkih bandi, koje su se do sada dobro pokazale, kao takvih i s oružjem koje im treba isporučiti, pošto bi davanje oružja neobučanim jedincima imalo za posledicu opasnost skorog prepuštanja oružja komunističkom neprijatelju.

b8) Zahtev za daljim količinama oružja kod Vrhovne Komande Vermahta obzirom na neograničenu spremnost za zajedničku borbu protiv komunizma kao i obzirom na obavezno obećanje, da isporučeno im oružje nikad neće upotrebiti protiv nemačkog Vermahta.

6) Sprovođenje sadejstva s četničkim bandama, obuka i komandovanje u borbi biće preneti Službi obezbeđenja i SD koji su u prvom redu nadležni za ovo. Taje služba isključivo predviđena za političko vođenje rata, ima najuže veze s četnicima i komanduje na jednom određenom području, koje je, kao neka vrsta vojnog područja, dornen Službe obezbeđenja i SD.

Povrh toga, takvo regulisanje oslobađa vojne jedinice za borbu na glavnoj borbenoj liniji i u zonama borbenih dejstava koje leže pozadi nje.

4 primerka

1. primerak

Strogo poverljivo

Obaveštajno (Predstavnik Min. spolj. poslova Glavni štab, 18. 8. 44.

Predmet: Dogovori Komandanta (Jugoistoka) 17. i 18. 8. po pitanju Srbija-Draža Mihailović i Grčka

Dogovor 17. 8., 18.00 časova o ponudi za pregovore Draže Mihailovića i prijemu Nedićeve vlade po Vojnom komandantu, predviđenom za istu večer.

Komandant Jugoistoka daje pregled situacije prema podlozi za dogovor (uporedi prilog).

Vojni Komandant i Šef operativnog odeljenja Komandanta Jugoistoka su iz načelnih vojnih razloga za saradnju s četnicima pristajanjem na predlog za pregovore Draže Mihailovića. Teškoću treba videti u tome da veliki zahtevi za naonižanjem Draže Mihailovića ne mogu biti zadovoljeni iz sopstvenih zaliha pa ni u ratama. Sefoperativnog odeljenja Komandanta Jugoistoka stoga predlaže, da se pri razgovorima ne diskutuje o visini zahteva za naoružanjem, nego da se izjavi spremnost za organizovanje četničkih formacija, njihovu obuku i naoružanje prema planu, da se za to raspoloživo oružje stvarno oslobodi a da se pri pregovorima dalje davanje oružja učini zavisnim od toga kako će se pokazati prve četničke grupe.

Vojni komandant smatra, da će pri hitnosti zahteva Draže Mihailovića, ovaj insistirati da se odmah izdaju veće količine oružja i da se neće upuštati u obuku na duži rok:

Poslanik Nojbaher (Neubacher): Započinjanje razgovora s Dražom Mihailovićem na osnovu sadašnje ponude je pitanje visoke politike, koje, obzirom na opreznu obazrivost prema srpstvu koje postoji kod vodstva Rajha, može da bude rešeno samo po vodstvu Rajha. Sada je bez dvojbe odlučujuća faza u situaciji na Balkanu uopšte. Specijalni opunomoćenik smatra smionu politiku potrebnom baš u srpskom centralnom području.

Draža Mihailović je neosporno dokazao,

1. da želi da održava primirje s okupacionim silama i
2. da je on toliko antikomunista, da je usprkos engleskim ponudama dao prednost prosjačenju kod okupatora pred slogom s crvenom stranom.

Obećanja Draže Mihailovića u pogledu lojalnog držanja treba uzeti ozbiljno, pošto je Draža Mihailović u pitanju antikomunizma uvek zauzimao dosledno držanje. Termini, koji su sa srpske strane ultimativno postavljeni za nas nisu od značaja i treba ih oceniti samo kao izraz za to, da je Draža Mihailović u škripcu i da treba hitnu pomoć.

Draža Mihailović se ravna verovatno na osnovu sledećih rasuđivanja.

1. Osnovna politička procena situacije, kojom su obuzeti svi antikomunistički krugovi svih zemalja Jugoistoka: Sta će se desiti kad bi Nemci napustili područje i nacionalne snage bi se same morale odbraniti od crvene opasnosti?

2. Visoki gubici Draže Mihailovića u južnoj Srbiji.

3. Pojačani loš odnos, u pogledu kvaliteta i količine naoružanja, prema Titovoj gerili koja je naoružana od Engleza.

4. Opasnost od mrvljenja organizacije Draže Mihailovića od straha pred Titovom nadmoći.

5. Nesigurnost u redovima podvođa, među kojima se ne nalaze samo sipski idealisti, nego nedvojbeno i banditski karakteri.

Na nemačkoj strani treba raščistiti pitanje, koliko treba rizikovati. Specijalni opunomoćenik namerava, da prema vodstvu Rajha zastupa stanovište potrebe rizikovanja, osim u slučaju da protiv očekivanja mogu da budu dovedene dodatne nemačke divizije za umirenje srpskog područja. U svetlu bugarskog stanja i nesigurnosti, srpsko pitanje će sada možda naći pozitivniju ocenu kod vrhova. Čvrstini srpskog područja treba težiti politički i vojnički svim sredstvima: doslednim održavanjem kursa za zamenu novca i materijalnom podrškom i ohrabrenjem Srpstva postoji poslednja šansa da se Srbiju ponovo učini antikomunističkim izolacionim sredstvom (tamnponom).

Političku slogu Nedić-Draža Mihailović treba posmatrati kao činjenicu. Bez stvarne pomoći s nemačke strane Nedić se neće moći dugo držati. Pri prijemu njegovog kabineta po Vojnom komandantu koji predstoji, moraju stoga sve želje koje svakako treba s njegove strane očekivati, da budu primljene s pozitivnim interesom i treba staviti u izgled brzo pribavljanje odluke.

Komandant Jugoistoka i Vojni komandant isto tako izražavaju ubedenje, da se mora raditi brzo i temeljito. Specijalni opunomoćenik se u svom davanju izveštaja o srpskom pitanju Ministarstvu spoljnih poslova može pozvati na to, da njegovo shvatanje dele u svakom pogledu i vojne instance.

Poslanik Nojbaher (Neubacher) smatra obustavu antinemačke propagande od strane Draže Mihailovića kao potrebni preduslov da bi se u Firerovom glavnom štabu predložili za saradnju mogli zastupati s izgledom na uspeh.

Šef operativnog odeljenja Komandanta Jugoistoka označuje materijalnu mogućnost ispunjenja zahteva za oružjem kao neznatnu. Brojke stoga ne smeju za sada biti navedene, dok se može dati obećanje, da četničke bande budu naoružane slično tako dobro kao i druge velike jedinice koje su u Srbiji s naše strane naoružane. U početnom stadijumu celishodan je oslonac na Srpski dobrovoljački korpus, jer za Srpski dobrovoljački korpus nije potrebno specijalno odobrenje. Oružje treba dati samo u takvim količinama, za koje može biti data i dovoljna količina municije. Davanje oružja, za koje uskoro neće biti municije, moralo bi s protivne strane biti shvaćeno kao kršenje date reči.

Savetovanje 18. 8. 10.30 časova o saradnji s Dražom Mihailovićem i budućoj politici u Srbiji.

Finansiranje Vermahta u Grčkoj.

Srbi j a

Vojni komandant Jugoistoka izveštava o prijemu Nedićevog kabineta prethodne večeri (upoređi protokol o pregovorima Vojnog komandanta). On nabacuje pitanje, da li nemačka strana može da primi delimično oštro formulirane prigovore sa srpske strane. Političku situaciju treba oceniti kao ozbiljnu, pošto je na premijera bez sumnje izvršen snažan pritisak od strane ekstremnih elemenata (Jonić).

Poslanik Nojbaher: Unutarpolitički, Nedić mora daje bio pod snažnim pritiskom (Ljotić i drugi), koji ga je izgleda prinudio na preoštne zahteve i protiv svojeg boljeg ubedenja. Apstrahirajući ovu unutarpolitičku nuz-pojavu, ostaje kao osnovna činjenica da Nedić govori i dejtstvuje pod opravdanim utiskom vrlo ozbiljne situacije na srpskom području. On se oseća razočaranim s nemačke strane i vidi divovski veliko komunističko ugroženje Srbije iz susednih zemalja Hrvatske i Bugarske već oživotvoreno u južnoj Srbiji. Nedićevo izlaganje se sastojalo iz 3 dela.

- a) Protest protiv lošeg postupanja
- b) Uzvik upomoć iz ubedenja da je za Srbiju najveća opasnost u odlaganju
- c) Konkretni predlog: Momentana izgradnja sipske vojske, masovna mobilizacija (levee en masse) Srpstva protiv crvenog partizanstva.

Ultimativni nastup Nedića objašnjava se:

- a) zbog navaljivanja Draže Mihailovića
- b) zbog lične zabrinutosti
- c) huškači u vladi, kod kojih je možda namera da dokažu da nemačka strana uopšte nije u stanju da ispuni zahtev za naoružanjem.

Specijalni opunomoćenik smatra za celishodno, da se treba složiti s Nedićevim zahtevom da se municija odmah izda, pošto srpska situacija stvarno zahteva brzu nemačku odluku a srpska strana (Nedić) treba momentani podstrek.

Načelnik Štaba Komandanta Jugoistoka utvrđuje, da je pri nestašici pešadijske municije, bez novi dodela, kao momentana mera moguća u najboljem slučaju samo jedna gesta, čiji obim još treba da bude iznuđen po Komandantu pozadine (orijentacija: 500.000 metaka). Načelnik štaba Vojnog komandanta Jugoistoka ukazuje na to, da je municija sredstvo komandovanja i da kod podele koju bi vršili Srbi postoji opasnost od rasipanja. Načelnik štaba Komandanta Jugoistoka izjavljuje, da ovde treba da važi namerno izdavanje municije kao političko sredstvo.

Poslanik Nojbaher predlaže kao sledeći korak:

1. U političkom pogledu neproblematična momentana mera davanja municije i podela po srpskoj vladi.
2. Pozitivan stav prema nameri Nedića da kupi oružje van Srbije. O poreklu i količinama neka Nedić dade podatke, da bi se moglo otkloniti političku reakciju.
3. Podnošenje izveštaja o srpskoj situaciji, koji će biti u saglasnosti jedan s drugim od strane Komandanta Jugoistoka i specijalnog opunomoćenika s molbom za skoro zajedničko iznošenje Fireru s ciljem, da se postigne pozitivno rešenje ponuda Draže Mihailovića.

Preduslov za direktne razgovore s Dražom Mijalovićem jest:

- a) Potpuno pretresanje i raščišćavanje s Nedićem.
- b) Sankcionisanje novog političkog kursa po vodstvu Rajha

Pre tog raščišćavanja, direktni razgovori s Dražom Mihailovićem ne mogu se celishodno voditi. Svaki dogovor s Dražom Mihailovićem mora da dovede do odluka koje

će imati naročiti profil. Namera Draže Mihailovića, da sam ostane u pozadini a Nedića da upotrebi kao reklamnu tablu, politički nam nije nepoželjna.

Načelnik štaba Komandanta Jugoistoka ponovno označava utanačenja s Dražom Mihailovićem, kao vojnički potrebna i ukazuje na potrebu konsolidovanja Crne Gore, koja je oslobođena pod borbom 1. brdskoj diviziji. Nemačka strana mora bezuslovno da obezbedi, da pritom, od momentano dobro umirenih muslimanskih područja Sandžaka i Kosova koji se nalaze u izgradnji, Srbi budu daleko držani, da tamo ne izgubimo obraz (Opasnost od novih pokolja po Srbima - Đurišić).

Učesnici na Komandantskim diskusijama 17., 18. 8

17. 8 Komandant Jugoistoka Komandant Šef operativnog Šef obaveštajnog Predstavnik Min. Spolj. Poslova Specijalni punomoćnik Min. Spolj. Poslova Poslanik Nojbaher (Neubacher) V.L.R. Junker	18.8. osim toga: Načelnik
K-da Vazduhoplovstva Jugoistoka Komandant Načelnik Vojni Komandant Jugoistoka Komandant Načelnik Šef Obaveštajnog Komandant SS i policije Gruppenfirer Berenc (Behrends)	G.R. Brude samo 18.8.

Arhiv VII, NAV-N-T-311, r. 192, s. 565-582,
Zbornik, XIV, 4, str. 1071-1080

BR. 32

GENERALŠTAB VERMAHTA JE ZA ČVRŠĆE VEZIVANJE MIHAILOVIĆA SA NEMCIMA

Strogo poverljivo

Generalštab oružanih snaga (inostrano odeljenje)
Br. 2116/44 str. pov., inostr. IIA 1.

Štab 25. 8. 1944.
9 primeraka
9-ti primerak

v

Upućeno

Ministarstvu inostranih poslova.

Sadržaj: Srbija

Specijalni opunomoćenik za Jugoistok izveštava:

1.) a) Nedić se 18. 8. pri zajedničkim razgovorima vlade sa glavnim komandantom za Jugoistok obavezao, da će se pokret Draže Mihailovića u svakom slučaju suzdržati od

neprijateljskih dejstava protiv Nemaca. - Ljudstvo Draže Mihailovića u buduće će osiguravati bezbednost cesta, železnice, transporta žita, rudnika i ostale pogone koji su od značaja za Nemce.

Srpske nacionalne jedinice su pod Nedićevom komandom, koga priznaje pokret Draže Mihailovića, spremne za odlučnu borbu protiv komunizma.

b) Nedić je istovremeno izjavio da je samo u tom slučaju sposoban da preuzme odgovornost vlade, u koliko bude bezodvlačno potpomognut nemačkim oružjem i zahteva:

- 3 miliona peš. metaka
- 50.000 pušaka
- 1.200 mašinki
- 6.000 puškomitraljeza
- 1.200 mitraljeza
- 1.200 minobacača
- 120 brdskih art. oruđa
- sredstva za vezu
- 1 lovačku eskadrilu

- c) U sporazumu sa glavnim komandantom za Jugoistok specijalni opunomoćenik smatra da je neophodna hitna, odlučna i izdašna pomoć, iako možda ne u celom opsegu koji je pomenut. Danas postoji neposredna opasnost od proboja južne Srbije u slučaju da komunisti iskoriste istaknuti položaj kod Leskovca čime bi presekli Nemicima vezu ka jugu.
- d) Specijalni opunomoćenik sa punom odgovornošću veruje u Nedićevu lojalnost i u toj prilici vidi poslednju mogućnost da se nacionalno srpstvo u srcu Balkana suprotstavi boljševicima,
- e) Davanje odlučujuće pomoći Nediću, specijalni opunomoćenik je uslovio time da se posle ličnog dogovora sa D. Mihailovićem preuzme odgovornost da ovaj neće udariti Nemicima u leđa.
- f) Na osnovu Firerovog naređenja od 29. 10. 43. o potrebi borbenog jedinstva protiv komunizma na Jugoistoku, specijalni opunomoćenik zamolio je opštu punomoć za političku mobilizaciju nacionalnog srpstva i istovremeno zatražio od vojnog rukovodstva da se bezodložno da pomoć u naoružanju.

U komunističkoj opštoj direktivi od 1. 7. 44. zahteva se da se pod svaku cenu spreči sporazumevanje Draže Mihailovića, Nedića i Đurišića s jedne strane sa okupacionim vlastima s druge strane.

Specijalni opunomoćenik zaključuje na osnovu informacije sa grčkog, albanskog i srpskog prostora daje moguća preorijentacija engleske partizanske politike. Prelaskom invazije u kontinentalnu fazu ratovanja, Crvena Armija je svoj glavni zadatak obezbeđenje otvaranja fronta na Zapadu, koji su joj namenili angloamerikanci, izvršila. Engleska će sada zbog toga najverovatnije također da zaigra na kartu nacionalnih balkanskih snaga, barem u toj meri da zakoči opštu ofanzivu crvenih partizana.

Zbog toga bi mogao pokret Draže Mihailovića, koji se danas nudi Nemicima, ponovo da se orijentiše na Engleze. Ovo zahteva vezivanje Draže Mihailovića i najboljih nacionalnih snaga Jugoistoka na Nemačku, pre no što se Engleska na tom prostoru suprostavi sovjetskom napredovanju sredstvima građanskog rata. Ovo vezivanje je u ovom trenutku najveće izloženosti ovih snaga moguće pa izgleda da je opravdano preuzeti i rizik koji iz toga proizilazi.

Arhiv VII, NAV-N-T-77, r. 883, s. 5631175-176,
Zbornik XIV, 4, str. 1081-1083

BR. 13

RAZMATRANJE PONUDA DRAŽE MIHAILOVIĆA U KOMANDI JUGOISTOKA

Poverljivo
Grupa Obav. (KOS)
Br. 6498 (44 pov.)

Beleška
sa sa. vetova. nja 29. 8. 1944.

Učesnici:

General-feldmaršal baron fon Vajks (Freiherr von Weichs),
Ministar Nojbaher (Neubacher)
General Felber
General Fibig (Viebig)
General-potpukovnik Vinter (Winter)
Gruppenfirer Berenc (Behrends)
General-major Vilke (Wilke)
General-major vitez fon Gajtner (Ritter von Geitner)
Tajni savetnik Junker
Generalštabni potpukovnik fon Harling (Von Harling)
Konjički kapetan princ Vrede (Fürst Wrede)

1.) Do savetovanja je došlo usled izveštaja o navodno izmjenom držanju pokreta Draže Mihailovića, a osim toga i zbog razvoja celokupne situacije na području Jugoistoka. Na to ministar Nojbaher konstatuje daje premijer Nedić - ukazujući na neudovoljene zahteve za oružjem ponovno izrazio nameru da demisionira - verno služi nemačkim interesima. Slično je i s Dražom Mihailovićem, koji se do danas trudio da ne zauzme neprijateljsko držanje prema okupatoru. To isto važi i za ostale vodeće Srbe, koji su se, pod parolom "Dajte nam oružje - onda pripadamo Vama" lojalno držali. Premijer Nedić je saopštio ministru Nojbahera da dosadašnje svoje stanovište ne može više da zastupa ni prema Draži Mihailoviću ni prema srpskom stanovništvu. Svi njegovi pokušaji da kod okupatora naide na podršku, ostali su bez uspeha.

Dražo Mihailović je, na osnovu razvoja situacije više no ikad prisiljen da dođe u posed oružja; gde će ga dobiti to je danas svejedno.

Po mišljenju ministra Nojbahera; za sada još neće doći do narodnog ustanka. Treba, međutim, računati s tim da Draža Mihailović može svoje ljude, zbog neispunjenja svih prijavljenih zahteva, još manje da drži okupljene oko svoje ideologije. Od strane poslanstva će biti urađeno sve da se spreči neko političko klizanje zemlje. U svakom slučaju dobro je biti oprezan.

2.) General-potpukovnik Vinter konstatuje daje bitno da se spozna da oružje koje Draža Mihailović traži ne stoji na raspolaganju. Ta činjenica je u pivom redu onaj momenat, od kojeg su uzročno zavisne sve vojne i političke pojave u pokretu Draže Mihailovića.

3.) Ministar Nojbaher na to ukazuje daje potrebno da se nemačke trupe pokažu u Beogradu i oko njega. Na to komandant konstatuje da će za 6 dana jedan motorizovani puk biti prebačen u Beograd.

4.) Minstar Nojbaher saopštava da je zatražio da oružje koje Srbi nameravaju da kupe u Mađarskoj bude stavljeno na raspolaganje komandanta Jugoistoka na poziv. Uz to

komandant zastupa gledište da, po njegovom mišljenju, Madari mogu danas u manjoj meri da se liše oružja nego ikad, pošto sve trebaju za nove formacije koje su sada u toku.

5.) General Felber zatim nabacuje pitanje zaštite velikih preduzeća važnih za privredu, naročito rudnika uglja, i uz to primećuje da on posle odlaska Bugara - koji su do sada s delovima vršili zaštitu - ono malo trupa koje stoje na raspolaganju mora da koncentriše odgovarajući težištu.

6.) Ministar Nojbaher ukazuje na to da, po najnovijim obaveštenjima, okruglo 10.000 radnika nije primilo plate već mesec dana. On je preuzeo na sebe da i tu pomogne ali će verovatno morati za to da upotrebi zlato.

7.) Ministar Nojbaher zatim iznosi pitanje otpreme Nemaca iz Rajha i saopštava daje za svoj sektor već povukao odgovarajuće konsekvence, tj. evakuaciju u domovinu. Na to grupenfirer Berens zauzima stanovište u tom što predlaže da se Nemce iz Rajha evakuše samo u malim grupama, pošto se već sada može primetiti znatan nemir kod folksdojčera u Banatu. U pogledu pomagačica u štabu (ženske pomoćne snage u štabu) u Beogradu kod kojih je utvrđeno uznemirenje, general-potpukovnik Vinter može da ukaže samo na to da takva pojava kod Komande Grupe armija "F" nije utvrđena.

U zaključku, grupenfirer Berens ukazuje na pripadnike Ruskog zaštitnog korpusa, koje također treba uzeti u obzir pri evakuaciji u domovinu.

8.) Na pitanje grupenfirera Berensa da li da se sada pohapse vodeće srpske političke ličnosti i vodeće pristalice Draže Mihailovića, ministar Nojbaher odgovara sa "ne". Isto takva odluka pada u pogledu pitanja da li da se oduzmu radio-aparati u Srbiji.

9.) Na konstataciju generala Fibiga da je kao predostrožnost odredio taoce u Banatu, ministar Nojbaher naglašava da je on načelno protiv svakog držanja talaca, jer po njegovom iskustvu to nikad nije pokazalo naročite uspehe. Uostalom, grupenfirer Berens na to naglašava da su Srbi u Banatu uvek pokazivali naročito prijateljsko raspoloženje prema Nemcima.

Arhiv VII, NAV-N-T-311, r. 192, s. 975-978,
Zbornik XIV, 4, str. 1083-1086

BR. 34

ZAHTEV ZA KAŽNJAVANJE ČETNIČKOG KOMANDANTA ZBOG PREPADA NA NEMCE

44 Div Prinz Eugen
Kdtu
Višegradske brigade
za Komandanta korpusa¹

11.9.44.

11. o.m. započele su četničke jedinice Drinskog Koipusa prelaz Drine u prostoru Goražde gde je došlo do borbe između njih i milicije bez obzira na prisutnost njemačkih trupa. Osim toga sa strane istih razoružana je jedna grupa njemačkih vojnika koja je u okolini kupovala sjeno. S tim u vezi uzmite na znanje sledeće:

¹ Odnosi se na Aleku Draškovića, komandanta Drinskog četničkog korpusa.

I ako je to po našim informacijama u protivrečnosti sa naređenjima V.K. i za sada od lokalnog značaja moglo bi, ako se tome ne stane na put i oduzeto oružje odmah vrati, imati teške posledice jer se njemačka vojska ne može tretirati kao badoljovština. Tamošnja njemačka jedinica dobila je odgovarajuće naređenje. Kakve će to posledice imati u pogledu borbe protiv komunista možete sami izračunati. S obzirom na to ja vas pozivam da tamošnjeg lokalnog komandanta kaznite i da izdate sva potrebna naređenja da se ovakvi slučajevi u budućnosti nebi dogodili.

• • • • • -if-'i) . ; ' i o . . { ' Pozdrav

[potpis nečitak]

Zbornik XIV, 4, str. 1086 , • , .

-, . , '* ' .:••• . BR. 35

POVLAČENJE ČETNIKA IZ SRBIJE ZAJEDNO SA NEMCIMA

T e l e g r a m

Od: K-de XXXIV A. K., Ic
Za: K-di GrA "E", Ic/AO

2. 11. 44. 16,45 časova
Poveri/ivo/
"SSD"

Pregovori generala Trifunovića¹ sa Džafer Devom (šef Kosova, Albanac) u cilju prolaska četnika kroz Albaniju, osujećeni.

Iskrane jedinice u Splitu i Dubrovniku, nasuprot očekivanjima četnika, nisu nikakve čisto anglo-američke jedinice. Stoga se Trifunović odlučio da drži svoje jedinice u senci nemačkog Vermahta i naredio je potčinjenim četnicima (oko nekih 30.000 ljudi) da odmaršuju u pravcu Čajniča 832 km sz. od Pljevalja - (izvori vodeći četnici).²

Ic
Vortmun
poručnik

Arhiv VII, NAV-N-T-314, r. 850, s. 9,
Zbornik XII, 4, str. 676

BR. 36

ČETNICI POMAŽU POVLAČENJE NEMAČKIH TRUPA U BOSNI

Sastanak sa četničkim delegatima.

3- 11, na molbu četničkog delegata majora Jevđevića³ iz Vrhovnog štaba Draže Mihailovića, održan je sastanak sa načelnikom Obaveštajnog odeljenja Grupe armija. Draža Mihailović sada se nalazi sa oko 40.000 četnika u rejonu između Novog Pazara i

¹ Miroslav (divizijski general, četnički komandant za Srbiju).

² I Komanda Jugoistoka navodi 11. novembra 1944. cifru od 18.000 četnika pod komandom generala Trifunovića (Zbornik XII, 4, str. 1176)

³ Greške u prevođenju. R_e_c_j_e_o_i_n_g. Vojislavu Jevđenićevicu.

Višegrada¹. S obzirom na nastupanje Rusa, on živi u punoj neizvesnosti kako u pogledu dalje sudbine njegovih jedinica, tako i njegove zemlje. Američki oficiri za vezu koji su u njegovom štabu, navodno mu ne daju određena obaveštenja. Zato on želi da 3 četnička oficira iz svog štaba uputi u Albaniju gde bi stupili u vezu sa Anglo-Amerikancima da bi dobili određene odgovore o daljim namerama i sudbini Srbije. Sažeto rečeno, na ovom sastanku utvrđene su sledeće tačke:

1.) Četnici će pratiti i potpomagati nemačke trupe u njihovom nastupanju do Sarajeva.

2.) Četnici ukazuju da će posle razjašnjenja situacije u savezničkom štabu za vezu:

a) U slučaju predaje Jugoslavije boljševizmu krenuti zajedno sa Nemcima na sever;

b) U slučaju da Englezi (u sporazumu sa Rusijom) proklamuju samostalnost Jugoslavije, u prvo vreme ostati na širem području Sarajeva, da bi sa ove baze nastavili borbu protiv Tita.

3.) U slučaju 2 b), da se četnicima pruži garantija da neće nastupati u pravcu morske obale, nego da će u slučaju teškoća u snabdevanju prihvatiti ponudu da ih snabdeva nemačka vojska.

4.) Kao baza za pregovore traženo je da se Nemcima predaju svi pripadnici nemačkih oružanih snaga koji se nalaze u četničkim rukama i koji su dosad bili izolovani od D.M.

Arhiv VII, NAV-N-T-311, r. 190, s. 763-1007, izvod iz Ratnog dnevnika Komande grupe armija "F", Zbornik XII, 4, str. 1170

BR. 37

ČETNICI IZ SRBIJE U ZAŠTITI NEMAČKIH TRUPA U POVLAČENJU

KR

Pril. 105

Telegram
Strogo poverljivo!

11. 11.-15.00

K-tu Jugoistoka (K-di GrA "F") - Ic/AO

1. Grupa Marković² (2500-3000), u sporazumu sa nem. vojskom, osigurava odsek Mitrovica - Raška (mesta uklj.) - Novi Pazar. Izviđanje protiv Bugara, Tita i Sovjeta. Do sada nije bilo ozbiljnih incidenata. Potrebna je opreznost.
2. Trifunović, sa oko 10.000 četnika Račića i Keserovića, uporedo sa nem. pokretima u rejonu Prijepolje. Pravac marša Foča. U početku učešće u borbenim dejstvima na nemačkoj strani (zaštita bokova). U poslednje vreme samo saputnici. Utisak: dokle god postoje zajednički interesi - uopšte mir. Ako vide mogućnost uspeha, bezuslovno treba očekivati prepade na nemački Vermaht, naročito na odvojene grupe.

¹ D. Mihailović se tada nalazio na prostora planine Majevice.

² Živojin Žika Marković, komandant Drugog kosovskog korpusa.

f

3. Moli se da se dostavi rezultat pregovora DM - zastupnik Min. sp. posi.¹

K-da GrA "E" - Ic/AO
Str. pov. br. 3865/44. od 11. 11. 44.
Varnštorf, gen. štab. p.puk.

F. d. R.
Varnštorf
gen. štab. p.puk.
Ia... 11. 11.
KTB

Arhiv VII, NAV-N-T-311, r. 184, s. 501,
Zbornik XII, 4, str. 713-714

BR. 38

PREGOVORI NEMAČKE VRHOVNE KOMANDE I ČETNIČKIH PREDSTAVNIKA O RAZMEŠTAJU ČETNIKA U BOSNI

5. 12. 1944. *Operativno odeljenje (Sarajevo)*

Odnos prema četnicima.

12.40 čas. Telegram k-dantu Jugoistoka:

Pukovnik Borota [Gojko] (opunomoćenik DM za vođenje pregovora) naglašava nužnost da se četnici, u prvom redu iz ekonomskih razloga, moraju da premeštaju u rejon između Drine i r. Bosne kao i zapadno od r. Bosne. Ovo je odbijeno kao neprihvatljivo. Izgleda da postoji mogućnost da se Nemci dovedu pred svršen čin. Pokušaće se putem pregovora da četnici odu u drugim pravcima (u Valjevo ili u rejon južno od puta Rogatica - Sarajevo). Postoji namera da im se stavi na raspolaganje manja količina municije - mada je to rizično.

I-c, str. pov. br. 4050.

Prilog 44.

Telegram upućen u 12.40 čas. Borbenoj grupi pukovnika Bemera: Pošto nemačka Vrhovna komanda sa opunomoćenicima DM već pregovara, molimo da se generalu Trifunoviću predoči da sačeka uputstva od svog pretpostavljenog starešine. Utvrđivanje neke neutralne zone ist. od Sokolca ne može se dovesti u sklad sa nemačkim planovima.

Ostali predloži DM već su dostavljeni.

U držanju nemačkog Vermahta, koje je ranije utvrđeno, prema četnicima ništa se nije promenilo. Nemački Vermaht ima nameru da zadovolji potrebe četnika u što većoj meri uzimajući u obzir i pružanje materijalne pomoći.

I-a, str. pov. br. 4069.

Prilog 45.

Arhiv VII, NAV-N-T-311, r. 190, s. 763, izvod iz Ratnog dnevnika Komande grupe armija "F",
Zbornik XII, 4, str. 11 yo

¹ Refi je o pregovorima Hermana Nojbahera (Hermann Neubacher) sa D. Mihailovićem. Vidi H. Neubacher, Sonder Aunrag Sudost 1940-1945, Berlin - Frankfurt 1956, VI poglavlje.